

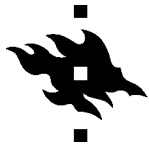
Luontouskonto osana pääkaupunkiseutulaisten ympäristöaktiivien luontosuhdetta

Uskontotieteen pro gradu -tutkielma

Humanistinen tiedekunta

Anna Lindfors

02.12.2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Maailman kulttuurien laitos	
Tekijä – Författare – Author Anna Lindfors			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Luontouskonto osana pääkaupunkiseutulaisten ympäristöaktiivien luontosuhdetta			
Oppiaine – Läroämne – Subject Uskontotiede			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year 12/2017	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 66
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>Luontouskonto on Catherine Albanesen (1990) kehittämä analyyttinen väline, jota hän käytti tarkoittamaan uskontoja, joiden symboliikan ja rituaalisuuden keskiössä on luonto. Luontouskonto-käsitettä on sittemmin kehitetty eteenpäin ja se on tullut tarkoittamaan erityisesti uskonnoiksi ymmärrettäviä ilmiöitä, joiden keskiössä on luonnon pyhittäminen. Tarkastelen tässä tutkielmassani luontouskontoa osana pääkaupunkiseutulaisten ympäristöaktiivien luontosuhdetta. Määrittelen luontouskonnon funktionaalisesti luontokeskeiseksi tavaksi tuottaa merkitystä elämälle ja maailmalle, jossa merkitys ammennetaan luonnosta tai sen puolesta toimimisesta. Tarkestelen teoksessa luontouskontoa, jota kuvaa ympäristöhuoli. Tähän luontouskontoon liittyy tiedepohjainen maailmankuva, luonnon näkeminen kunnioitettavaa huolenpitoa vaativana ja itseisarvoisena sekä ympäristöystävällisen käyttäytymisen näkeminen uskonnollisena velvollisuutena. Luontouskontoon myös usein liittyy luonnon arvottaminen pyhäksi sekä rituaalista toimintaa. Tutkimuskysymykseni ovat millainen on haastattelemieni ympäristöaktiivien luontosuhde, millaiseksi he kokevat ja käsitteellistävät luonnon ja oman paikkansa suhteessa siihen sekä onko heidän luontosuhteensa käsiteltävissä luontouskontona.</p> <p>Tutkielmani aineistona on marras-joulukussa 2016 kerätyt pääkaupunkiseudulla toimivien ympäristöaktiivien teemahaastattelut. Analysoin nämä yhdentoista ihmisen haastattelut sisällönanalyysiä käyttäen. Teemoittelun ja koodauksen pohjalta muodostin aineistosta kolme kategoriaa: henki luonnossa, elämän merkitys luonnosta/ympäristöaktiivisuudesta ja ei-uskonnollinen luontosuhde. Näistä kategorioista kaksi ensimmäistä on käsitteellistettävissä luontouskonnoiksi. Toisin sanoen näissä kahdessa kategoriassa luontoon suhtaudutaan pyhänä, luontosuhteeseen liittyy rituaalisuutta sekä hengellisiä kokemuksia. Henki luonnossa -kategoriassa luonnossa nähdään myös olevan henki tai sen nähdään olevan sielujen kansioittamaa. Luonto ymmärretään itseisarvoisena ja keskinäisriippuvaisena ja siihen tulee suhtautua kunnioittavasti. Ei-uskonnollinen luontosuhde erottuu kahdesta aiemmasta kategoriasta ei-uskonnollisena, mutta kaikissa kolmessa luonto ymmärretään tiedollisesti samankaltaisena.</p> <p>Tutkielmani perusteella voidaan sanoa, että Suomen ympäristötoimijoilla on samankaltaista suhtautumista luontoon kuin mitä aiemmin on kuvattu pääosin pohjoisamerikkalaisen aineiston perusteella. Täten luontouskontoon liittyvä oletus kansainvälisyydestä vahvistuu. Tutkimukseni ei kuitenkaan tue väitettä siitä, että ympäristöliike itsessään olisi uskonnollinen, vaan ympäristöaktiivien luontosuhteita on niin ei-uskonnollisia kuin uskonnollisiakin.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords luontouskonto, uskontotiede, uskontoekologia, uskontososologia, teemahaastattelu, sisällönanalyysi, nature religion, ympäristöjärjestöt, ympäristöliike			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	4
1.1. Aikaisempi tutkimus.....	6
2. METODIT JA AINEISTO.....	9
2.1. Aineisto.....	9
2.2. Menetelmät ja aineisto.....	10
2.2.1. Teemahaastattelu.....	10
2.2.2. Sisällönanalyysi.....	12
3. LUONTOUSKONTO TEOREETTISENA NÄKÖKULMANA IHMISEN JA LUONNON SUHTEESEEN.....	14
3.1. Luontouskonto ja uskonnon määritelmä.....	15
3.2. Luontouskonnon piirteet.....	20
3.2.1. Pyhä.....	21
3.2.2. Rituaali.....	22
3.2.3. Luontouskonnon kokemus- ja ajatusmaailma.....	25
4. SUOMALAINEN YMPÄRISTÖLIIKE.....	27
4.1. Suomen luonnonsuojeluliitto ja Luonto-Liitto.....	29
4.2. Maan ystävät.....	30
4.3. Greenpeace.....	31
5. LUONTOUSKONNON PAIKKA OSANA YMPÄRISTÖAKTIIVIEN LUONTOSUHDETTA.....	31
5.1. Henki luonnossa.....	32
5.2. Elämän merkitys luonnosta/ympäristöaktiivisuudesta.....	40
5.3. Ei-uskonnollinen luontosuhde.....	47
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	52
7. BIBLIOGRAFIA JA LÄHDEVIITTEET.....	58
Lähteet.....	58
Kirjallisuus.....	59
8. LIITTEET.....	65
Haastattelukutsu.....	65
Haastattelun teemat.....	66

1. JOHDANTO

Vuonna 1962 Rachel Carson julkaisi *Äänettömän kevään*, kirjan joka loi tulta alkavaan poliittiseen ja populaariin tietouteen ympäristöongelmista. Carsonin teos lisäsi puhtia ympäristöliikkeelle, joka oli saanut alkunsa 1800-luvun lopulla. (Lehtinen 2006, 46.) Huolimatta useista voitetuista taisteluista, ilmastonmuutos ja biodiversiteetin lasku ovat yhä merkittäviä ongelmia ihmiskunnalle (IPCC 2014). Näiden ongelmien ratkaisemista kohti työskentelee kansainvälinen ympäristöliike.

Suomessa on useita maanlaajuisesti toimivia ympäristö- ja luontojärjestöä, joilla osalla on myös aktiivisia paikallisyhmiä. Tämän lisäksi on ympäristöliikkeitä, jotka muodostuvat yhden asian ympärille ja joilla ei välttämättä ole muodollista rakennetta, sekä erilaisia muita järjestöjä, joista osa tuo myös ympäristö- ja ilmastonäkökulmia työhönsä. (Konttinen 1999, 31-32.) Suomen ympäristöjärjestökenttä on kansainvälinen ja aktiivinen, mutta suhteellisen vähän tutkittu. Uskontotieteellisestä näkökulmasta ympäristöjärjestöjä on lähestynyt yksi pro gradu (Laine 1992). Tällä uskontoekologian tutkimusalaan sijoittuvalla pro gradullani paikkaan tätä.

Suomen ulkopuolella ympäristöaktivismia on tutkittu kohtalaisesti uskontotieteellisestäkin näkökulmasta. Erityisesti Yhdysvalloissa on tehty tutkimusta ympäristöaktivistien ja muiden luonnon kanssa aktiivisesti tekemisissä olevien ihmisten luontouskonnosta – luontokeskeisestä ja holistisesta uskonnosta tai parauskonnosta¹, joka painottaa kaiken elämän itseisarvoa sekä sisaruutta ja yhteyttä luontoon. Tämän luontouskonnon on todettu olevan kansainvälinen ja kulkevan läpi ympäristöliikkeen (Taylor 2010, Benthall 2008, Gottlieb 2006), mutta tutkimusaineisto ei ole ollut kansainvälistä. Pro gradu -tutkimukseni jatkaa tätä tutkimuslinjaa ja osaltaan paikkaa maantieteellistä ongelmaa selvittämällä, onko tämä luontouskonto läsnä myös Suomessa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

1) millainen on haastattemieni pääkaupunkiseutulaisten ympäristön parissa vapaaehtoisesti toimivien luontosuhde? Millaiseksi he kokevat ja käsitteellistävät luonnon ja oman paikkansa suhteessa siihen? Entä millaista roolia ympäristöaktiivisuus näyttelee heidän elämässään?

1 Parauskonnolla tarkoitetaan ihmisen uskonnollisuuden tarpeen manifestoitumaa sekularisaation ja uskonnottomuuden aikana. Parauskonnollisuudella on useita uskonnon ulottuvuuksia, mutta ei kaikkia. (Benthall 2008, 11). Parauskonnollisuudesta ja sen sijasta luontouskonnon tutkimuksessa enemmän luvussa kolme.

2) Onko heidän luontosuhteensa käsiteltävissä luontouskontona (kuten tutkinut mm. Albanese 1990, Gould 2005, Taylor 2010)?

Tutkimusaineistoni koostuu yhdentoista henkilön teemahaastattelusta. Haastatellut toimivat Greenpeace, Suomen luonnonsuojeluliitto, Luonto-Liitto tai Maan ystäviät -järjestöissä tai näiden Helsingin tai pääkaupunkiseudun paikallisryhmissä. Lähestyin kyseisiä järjestöjä johtuen järjestöjen aktiivisesta paikallisesta vapaaehtoistoimintasta, jossa merkittävänä osana on luonnon- ja ympäristönsuojelutyö. Haastattelututkimus soveltuu parhaiten kun halutaan monisäkeistä ymmärrystä tutkittavien omista näkemyksistä (Davidsson Bremborg 2011, 310). On myös huomattava, että luontouskontoa tutkittaessa haastattelut ovat vähemmistössä. Selvittääksemme onko luontouskonto todella kansainvälinen ja läpi ympäristöliikkeen kulkeva, tulee myös aineiston olla monipuolista niin menetelmiltään kuin alueelliselta jakautumiseltaan. Aineiston analyysiin hyödynnän sisällönanalyysiä. Käsittelen tarkemmin käyttämiäni metodeja luvussa kaksi.

Tutkimuksellisten pyrkimysten lisäksi pro graduni on myös yhteiskunnallinen tutkimus. Se osallistuu tieteelliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, mikä saa ihmiset toimimaan ympäristöystävällisesti. Tämä asenteiden ja tekojen väliseksi kuiluksi kutsuttu ongelma on laajalti tutkittu ympäristöpsykologian ja -sosiologian alalla, mutta ongelma pysyy monisyisenä ja hankalasti tavoitettavana (Kollmuss & Ageymann 2002, 239-240).

Tutkimukseni tarkastelee ympäristöaktiiveja, sillä he ovat ainakin julkisen roolinsa puolesta ylittäneet tämän ympäristöpolitiikan suurimman kuilun – teon ja ajattelun eron.

Tutkimuksen taustalla on myös henkilökohtainen kiinnostus aiheeseen. En toimi aktiivisesti missään ympäristöjärjestössä, mutta jaan ympäristöaktiivien huolen maapallon tilasta ja tämä näkyy myös jokapäiväisessä elämässäni, muun muassa kasvissyönnin kautta. Tutkimukseni ei kuitenkaan ole varsinaisesti sisäpiiritutkimus enkä tuntenut etukäteen yhtään haastatelluista. Tarkastelunäkökulmani onkin sikäli ulkopuolisen, joskin alkuymmärrykseeni vaikuttaa myös henkilökohtainen kokemukseni ympäristöasioista.

Tutkimuksen teoreettisena kehyksenä on luontouskonto-käsite (mm. Albanese 1990, Taylor 2010, Gould 2005, Benthall 2008). Tarkoitan luontouskontolla tiivistetysti luontokeskeistä merkitysjärjestelmää, sitä tapaa millä ihmiset merkityksellistävät elämää ja maailmaa itselleen luonnon kautta. Sen on tarkoitus auttaa hahmottamaan haastateltujen luontosuhteen toimintaa

ja sisäistäärkeä. Se ei välttämättä ole ihmisten itseidentifikaatio eikä se ole suositus siihen, kuinka ympäristöaktivismia tulisi käsitellä yhteiskunnallisesti, vaan kyseessä on akateeminen väline. Luontouskonnon määrittelystä on lisää kolmannessa luvussa.

Käytän läpi tämän pro gradun termiä luontosuhde. Tällä tarkoitan niitä tapoja, joilla ihminen lähestyy, kommunikoi, käsitteellistää ja näkee luonnon, sekä sitä mitä hän ajattelee luonnosta ja edellä mainituista tavoista. Luontosuhde on jotain, mitä jokaisella luonto-käsitteen omaavalla ihmisellä on. Tämä suhde on monenlainen ja sen ilmentymäksi voi ajatella niin ikään biologian tieteenalan kuin Äiti Maan pyhittämisen rituaalein. Keskityn tässä jälkimmäisiin, uskonnollisiin luontosuhteisiin.

1.1. Aikaisempi tutkimus

Vuonna 1966 Lynn White Jr. piti myöhemmin artikkelina julkaisemansa luennon, joka toi runsaana käynnissä olevaan ympäristö- ja ilmastokeskusteluun uskonnon. White käynnisti puheillaan uskontoekologian tutkimusalan, johon tämäkin pro gradu sijoittuu. Hän katsoi luontosuhteemme juontuvan kristinuskosta ja näki tämän suhteen tuhoavana ja ongelmallisena. Hänelle tie ympäristöongelmien ratkaisuun oli maailmankuvamme muuttaminen. (White 1967, 1203, 1206.) White Jr. ei tuonut ensimmäisenä esille uskonnollisuuden vaikutusta luontosuhteeseen, vaikka hänet yleensä modernin uskontoekologian isäksi nimitetäänkin (Berry 2015, Taylor 2010). Häntä edelsi Seyyed Hossein Nasr, joka yhtälailla viitotti uskonnon suhdetta ihmisen luontosuhteeseen, ja aloitti islaminoppineiden parissa samanlaisen perinteen uudelleen tulkitsemisen ja puolustamisen kuin Whiten teesit. (Nasr 1990(1964), xxiv, 3, 275.)

White Jr. ja Nasr luonnollisesti ponnistivat aiemmista tieteenkehityksistä. Näihin kuuluu muun muassa uskontoekologian esi-isiksikin nimettyjen Max Müllerin ja James Frazerin tutkimus sekä heistä eteenpäin alkuperäiskansojen ja pakanoiden uskontojen parissa tehty tutkimus (Taylor 2010, 5-8). Huomionarvoista on myös antropologinen tutkimusperinne luonnon suhteesta ihmisen kulttuureihin, joka uskontoekologian tavoin sai alkunsa 1950-60-luvuilla ja vaikutti uskontoekologian kehitykseen (Berry 2015, 454).

Uskontoekologia kenttänä tutkii ihmisen luontosuhdetta uskontotieteellisesti ja luontosuhteen muotoutumista suhteessa uskontoon. Kaikkea tutkimusta yhdistää yhteinen lähtökohta, josta

tutkimus ponnistaa: idea, että maailmankuvat muovaavat ympäristökäytöksemme. Tämän lisäksi uskontoekologialle tyypillistä on ollut pyrkiä selvittämään voiko uskonnosta tai tietyistä uskonnoista olla avuksi tai ratkaisuksi ympäristöongelmiimme. (Berry 2015, 455.) Kentän voi jakaa kolmeen osaan kuten Evan Berry tekee: ekoteologisiin (ecotheological apologetics), kuvaileviin (sociological operationalization) ja luontosuhteita uskonnollisena käsitteleviin (theoretical functionalism). Ensimmäinen suhtautuminen pitää sisällään kaikki teologiset vastaukset Whiten näkemyksiin. Näihin vastauksiin kuuluvat tarkasteltavan uskontoperinteen uudelleenmäärittely ja uudistaminen sekä Whiten näkemysten kumoaminen. Kuvaileva lähtökohta dokumentoi uskonnollisten ihmisten ympäristökäsityksiä, usein uskontososiologisella otteella. Kolmas näkökulma on luonnon kanssa aktiivisesti tekemisissä olevien ihmisten luontosuhteiden käsitteellistäminen uskontotieteellisin termein, esimerkiksi luontouskontona. (Berry 2015, 454.)

Tämä uskontoekologian kolmas kenttä tutkii ihmisten uskonnollista tai sitä vastaavaa suhtautumista luontoon perinteisten uskontojen ja uskonnollisten rakenteiden ulkopuolella. Se tarkastelee miten ja missä ihmiset pyhittävät luontoa, merkityksellistävät elämäänsä luonnon kautta ja kuvailevat kokevansa ihmeen ja yhteyden tunnetta luonnossa. (Berry 2015, 454.) Uskonnonkaltainen tai uskonnollinen luontosuhde on saanut monta nimeä: esimerkiksi 'Nature Religion' (Albanese 1990) ja 'Dark Green Religion' (Taylor 2010).

Kuten todettu, luontouskontossa luonto on merkityksen luoja, pyhä ja luonnossa toimiminen eri tavalla ritualisoitua. Sanalla kuitenkin kuvataan hyvin monenkaltaisia liikkeitä ja ajattelijoita. Luontouskontoa on käytetty kuvaamaan muun muassa ympäristöaktivistien (Taylor 2010, Benthall 2008, Gottlieb 2006), eläinsuojelijoiden (Benthall 2008), surfaajien (Taylor 2010), perhokalastajien (Snyder 2007), omavaraisyhdyksien (Gould 2005) ja kajakkimelojien (Snaford 2007) luontosuhdetta. Monasti tutkimuskenttä myös katsoo yksittäisiä kirjailijoita, joiden näkee olevan tärkeitä esimerkiksi ympäristöaktivisteille tai laajemmin yleisön luontosuhteen kehitykselle, siis eräänlaisia uskonnollisia asiantuntijoita. Tyypillisemmin nämä ajattelijat ovat luonnonsuojelun pioneereja, kirjailijoita ja populaareja tiedemiehiä, biologeja ja ekologeja. Yleisempiä nimiä ovat John Muir, Henry David Thoreau, Jane Goodall ja Aldo Leopold (kts. esim. Gottlieb 2006, 152-154, Taylor 2010 27-34, 78, Albanese 1990, 87-88, 93-105, 153).

Luontouskonnon tutkiminen on vahvasti keskittynyt Yhdysvaltoihin, toisin kuin muu uskontoekologia, joka on levittäytynyt laajasti uskontotieteilijöiden pariin eri mantereilla. Tämä näkyy myös tutkituissa kirjailijoissa, jotka ovat pääsääntöisesti englantia äidinkielenään puhuvia, useimmissa tapauksissa yhdysvaltalaisia. Taylorin tutkimukset ovat kantaneet häntä laajasti eri puolille maailmaa ympäristökokouksiin ja ekoturismin syövereihin (Taylor 2010 128, 180), mutta se ei ole merkittävästi monipuolistanut tutkimuksen maantieteellistä jakaumaa.

Maantieteellisen jakauman lisäksi tutkimusta yksipuolistaa se, että suurin osa luontouskonnon tutkimusta on tekstitutkimusta, jossa tarkastellaan merkittävien ajattelijoiden kaunokirjallisia, omaelämäkerrallisia ja populaareja tietokirjoja tai manifesteja ja lausuntoja (katso esimerkiksi Bramwell 1989, Albenese 1990, Gottlieb 2006). Tähän voidaan myös yhdistää haastatteluja ja osallistuvaa havainnointia (Taylor 2010, Gould 2006). Pääaineistonaan haastatteluaineistoa (foorumi-aineisto tukenaan) käyttää vain Snyderin (2007) tutkimus. Aihetta on lähestytty myös elokuvatutkimuksen kautta (Taylor 2010).

Suomalainen uskontoekologinen tutkimus on keskittynyt pitkälti kuvailemaan erilaisia uskonnollisia näkökulmia ihmisen luontosuhteeseen (kts esim. Pesonen (toim.) 1999). Suomea tutkivaa uskontoekologista tutkimusta on vähemmän ja se on kristinuskoon keskittynyttä (kts esim. Pesonen 2004). Albenesen tyylistä luontouskonnon määritelmää lähestyy Terhi Utriainen ja Heikki Pesonen Linda Woodheadin “spiritualities of life” -termin kautta tapaustutkimuksessaan, joidenkin tutkittavat ovat kristittyjä ekofeministejä ja reiki-parantajia (Utriainen ja Pesonen 2012). Uskonnonkaltaisia luontokäsityksiä Suomessa on tutkittu vain kahden teoksen verran: Marja Laineen pro gradu ja Matti Kamppisen artikkelin. Kamppisen artikkeli on kognitiotieteellinen katsaus ympäristöasenteiden uskonnollisuuteen erityisesti peliteorian kannalta (Kamppinen 1999). Hän ei kuitenkaan käsittele suomalaista ympäristöliikettä tai edes laajemmin suomalaista ympäristöajattelua, joten artikkeli ei ole hedelmällinen omalle tutkimukselleni. Laineen pro gradu käsittelee Greenpeace-aktivistien elämäntutkimuksesta postikyselyn pohjalta, mutta lähestyy uskontoa tai uskonnollisuutta vain pinnallisesti (Laine 1992). Muissa pohjoismaissa tilanne on samankaltainen. Joskaan ympäristöaktiivien luontosuhteita ei ole lähestytty uskontotieteellisesti, ympäristöajattelua Ruotsissa on tarkasteltu kansalaisuskontona. Tämä Carl Reinhold Bråkenhielmin tutkimus keskittyy kirjailijoiden ja vaikuttajahahmojen puheisiin ja teksteihin. (Bråkenhielm 2013.)

Tämä pro gradu sijoittuu uskontoekologian kolmanteen kenttään. Se tuo monipuolisuutta tähän maantieteellisesti rajoittuneeseen uskontoekologian osa-alueeseen ja tuottaa aineistoa tutkimuskentälle, joka on pitkälti keskittynyt valmiisiin aineistoihin. Se myös ensimmäisenä tarkastelee suomalaisten ympäristöaktiivien luontosuhdetta uskonto-käsitteen kautta.

2. METODIT JA AINEISTO

Pro graduni aineisto koostuu yhdentoista henkilön teemahaastattelusta, joita analysoin käyttäen metodinani sisällönanalyysia. Tässä luvussa esittelen ensin aineistoni, jonka jälkeen kuvailen käyttämäni metodit.

2.1. Aineisto

Suoritin pro graduani varten kymmenen teemahaastattelua: yhdeksän yksilöhaastattelua ja yhden parihaastattelun; haastateltuja on siis yhteensä yksitoista. Yksittäiset haastattelut ovat pituudeltaan puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut on tehty Helsingissä marras-joulukuussa 2016 pääosin yliopiston pääkirjaston ryhmätyötiloissa. Haastateltavat on hankittu laittamalla viestiä Suomen luonnonsuojeluliiton, Luonto-Liiton, Maan ystävien ja Greenpeacen Helsingin paikallisryhmien sähköpostilistoille tai laittamalla viestiä ryhmien vetäjille, jotka välittivät haastattelupyynnön eteenpäin vapaaehtoisille. Jokainen haastatteluun osallistuja on ottanut minuun yhteyttä sähköpostitse nähtyään haastattelupyynnön. Kyseiset järjestöt valittiin tutkimukseen, sillä ne ovat luonto- ja ympäristöjärjestöjä², järjestöillä on aktiivista vapaaehtoisten vetämää toimintaa pääkaupunkiseudulla ja järjestöillä on formaali rakenne³.

Haastatelluista viisi tuli haastateltavakseni Greenpeacen kautta, kolme Luonto-liiton, kaksi Maan ystävien ja yksi Helsingin luonnonsuojeluliiton kautta. Useat toimivat kuitenkin myös muissa järjestöissä ja kampanjoissa, niin tähän listatuissa kuin muissakin. Haastatellut

-
- 2 Luonto-Liitto ja Suomen luonnonsuojeluliitto ovat selkeämmin luontojärjestöjä kun taas Greenpeace ja Maan ystävät ympäristöjärjestöjä. Luokiteltaessa järjestöjä luonto- ja ympäristöjärjestöihin tarkastellaan toiminnan painopistettä – onko pyrkimyksenä enemmän luonnonsuojelu esimerkiksi suojelualueiden ja luontoharrastuneisuuden lisäämisen kautta vai ympäristönsuojelu, jossa toiminta on kansainvälisempää ja yhteiskunnallisempaa. (Kontinen 1999, 31-32.) Käsittelen kunkin järjestön uniikkeja piirteitä tarkemmin luvussa neljä.
 - 3 Täten järjestöjen toimintaan liittyy kannustus pitempiaikaisempaan aktivismiin kuin esimerkiksi projektiluontoisissa kampanjoissa ja liikkeissä.

toimivat järjestöissä hyvin kirjavalla tavalla: toimivat hallituksessa, järjestävät tapahtumia, osallistuvat viestintään ja mielenosoituksiin sekä toimivat erilaisissa ryhmissä. Myös heidän järjestötoiminnalle antamansa aika vaihteli paljon: osa omisti aikaansa monta kertaa viikossa järjestöilleen kun taas toiset osallistuivat toimintaan kerran kuukaudessa tai kahdessa. Haastattelut olivat olleet toiminnassa eri pituisia aikoja: kymmenestä vuodesta yhteen vuoteen. Kaikki haastattelut olivat olleet kiinnostuneet järjestöjen toiminnasta ennen aktivoitumistaan. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/, 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.1, 5112016, 8122016, 15122016/1.)

Kaikki tutkimukseen osallistujat on anonymisoitu ja viittaa heihin keksimilläni nimillä enkä käytä esimerkiksi haastatteluissa esille tulleita paikannimiä. Haastatteluista yhdeksän on tehty rauhallisessa ryhmätyötilassa, jossa ulkoisia häiriöitä ei ole merkittävästi. Yksi haastattelu on tehty kahvilassa, joka oli haastattelulle rento ja aikatauluun sopiva paikka. Tämän lisäksi yksi haastattelu toteutettiin parihaastatteluna aikataulullisista syistä. Haastattelu onnistui erinomaisesti, sillä haastattelut tunsivat toisensa hyvin ja haastattelu eteni keskustelunomaisesti. Käsittelen parihaastattelun haastateltuja erikseen, kahtena haastateltuna.⁴ Haastattelut on litteroitu sisällönanalyysille sopivasti lause- muttei äännetarkasti.

2.2. Metodit ja aineisto

2.2.1. Teemahaastattelu

Haastattelu on metodi, jolla tuotetaan uutta tutkimustietoa. Kvalitatiiviset haastattelut tuottavat rikasta ja monisyistä tietoa ja se on soveltuva metodi erityisesti ihmisten monipuolisten näkemysten ja uskomusten tutkimukseen. Kvalitatiiviset haastattelut pyrkivät ymmärtämään ja tulkitsemaan ihmisten ajatuksia, uskomuksia ja ideoita. (Davidsson Bremborg 2011, 310, 311-312, 319.) Toteutin tämän tutkimuksen teemahaastatteluina, joka on puolistrukturoidun haastattelun muoto. Teemahaastattelu rakentuu teemojen pohjalle, mutta kysymykset voi muotoilla vapaasti ja niiden järjestys vaihdella haastattelutilanteessa. (Tiittula

⁴ Parihaastatteluja käytetään usein haluttaessa saada kahden osapuolen näkökulma tiettyyn aiheeseen, esimerkiksi haastateltaessa puolisoja. Tällöin haastateltavat käsitellään usein yhdessä. (Hirsijärvi ja Hurme 2008, 63).

& Ruusuvuori 2005, 11.) Teemahaastattelu pyrkiikin antamaan haastateltavien omalle äänelle tilaa (Hirsijärvi & Hurme 2008, 48).

Teemahaastattelu on toimiva metodi erityisesti tutkimuksiin, joissa tarkastellaan ilmiöitä, joita on aiemmin tutkittu vain vähän (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 55). Valitsin teemahaastattelun juuri tämän takia, sillä vaikka luontouskontoa on tutkittu, ei tutkimusta ole Suomesta, ja oletettavaa on että tutkittavat käsitykset eroavat jonkin verran aiemmasta tutkimuksesta muun muassa erilaisen luontoympäristön, kulttuurin ja ympäristöliikkeen takia. Aikaisemman tutkimuksen ymmärrys ilmiöstä on kuitenkin tärkeä, sillä teemat suunnitellaan sen perusteella (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47, 66). Teemahaastattelun painopiste on haastateltavien subjektiivissa kokemuksissa ja näiden niille antamissa merkityksissä (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47-48), ja se soveltuu täten erityisen hyvin ihmisten maailmankuvien ja uskomusten tutkimukseen.

Teemahaastattelu on keskustelunomainen haastattelumuoto (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 54-55), jossa korostuu vuorovaikutteisuus. Koska teemahaastattelussa ei edetä tiukan kysymysjärjestelyn mukaan, on haastattelijan osattava kuunnella haastateltavia, esitettävä tarkentavia kysymyksiä ja ohjata keskustelu vastauksista assosioiden eri teemoihin ja alateemoihin. Suhteellisen vapaassa muodossa korostuu myös haastattelijan tarve pitää haastattelu raiteillaan – keskustelunomaisuudesta huolimatta haastattelulla pyritään saamaan vastaukset tiettyihin teemoihin ja kysymyksiin eikä vastausten voi antaa harhailla liikaa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23, 26, 56.) Parihaastattelu eroaa yksilöhaastattelusta siinä, että haastateltavia on kaksi. Sen hyväksi puoliksi voidaan nähdä vastaamisen helpottuminen ja tilanteen rentoutuminen keskusteluun sekä aikataulullinen nopeus. Ongelmina ovat litteroinnin vaikeus ja mahdollisen ryhmädynamiikan vaikutus niin, että toinen ei saa sanavuoroa. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 63.) Tässä tilanteessa haastattelijan ohjaava vaikutus korostuu, sillä jokaiselle tulee antaa vuoronsa puhua.

Haastattelut on litteroitu sisällönanalyysiin sopivasti sana- ja lausetarkasti. Litteroinnissani ei siis käytetä erikoismerkkejä tai kiinnitetä huomiota äännetarkkuuteen, koska analyysin kohteena on asiasisältö, ei kieli. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 78.) Sisällönanalyysistä ja sen toteutuksesta tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Teemahaastatteluni koostuvat kolmesta teemasta, jotka kartoittavat haastateltavien historiaa suhteessa luontoon, heidän kokemuksiin ja sitä, miten he käsitteellistävät luontoa. Olen nimennyt teemat seuraavanlaisesti: tie luonnonsuojelijaksi, kokemukset luonnossa ja mitä luonto on. Tie luonnonsuojelijaksi -teeman alla käsitellään sitä, miten haastateltavat ovat aloittaneet ympäristöjärjestötyön, millainen suhde heillä on ollut luontoon aiemmin ja mikä motivoi heitä työhön aiemmin ja tällä hetkellä. Kokemukset luonnossa -teeman kautta hahmotetaan miten haastateltavat viettävät aikaa luonnossa, miksi he hakeutuvat luontoon, miltä luonnossa olo tuntuu kokemuksena ja millainen suhde heillä on eri eläviin olentoihin. Mitä luonto on -teema lähestyy aihetta käsitteelliseltä kannalta: miten he käsittävät luonnon, miksi ja miten se on arvokasta (itseisarvollista) ja miksi se on suojelun tarpeessa. Teemojeni aliteemat tai kysymykset tarkentuivat ensimmäisen ja toisen haastattelun jälkeen huomattessani haastateltavien painottavan asioita, joita en ollut huomionnut alkuperäisessä rungossani. Kokonainen teemajakaumani on tämän työn liitteenä (kts. luku kahdeksan).

Teemahaastattelun ja laajemmin kvalitatiivisten haastattelujen ongelmaksi usein nähdään se, ettei tuloksista voi johtaa laajoja yleistyksiä (Davidsson Bremborg 2011, 319). Pyrittäessä yleistykseen, kvalitatiiviset haastattelut voivat toimia osana metoditriangulaatiota, jossa teemahaastattelut validoi ja monipuolistaa yleistykseen pyrkivän tutkimuksen ymmärrystä aiheesta (Nelson & Woods 2011, 111-112). Tässä tutkimuksessa en pyri yleistykseen, vaan tarkastelen sitä miten otteeni sijoittuu aiempaan tutkimukseen. Teemahaastattelun ongelmana voi nähdä myös korostuneen subjektiivisuuden riski, joka tulee huomioda tutkimusta tehdessä tekoprosessin avoimuudella ja haastattelujen formaaliudella, varmistaen näin tutkimuksen toistettavuuden tutkijayhteisössä (Davidsson Bremborg 2011, 319).

2.2.2. Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen metodi, jonka avulla voi kuvata ja selittää tekstin merkityksiä. Se on soveltuva metodi pyrittäessä ymmärtämään jonkin ilmiön muutosta tietyssä aineistossa, hahmottaessa yhtäläisyyksiä ja eriävyyksiä sekä tarkasteltaessa tiettyä ilmiötä tiettyä standardia vasten. Sisällönanalyysi toimii hyvin myös yhdistettynä esimerkiksi erilaisten haastattelumuotojen kanssa. Uskontotieteessä sisällönanalyysiä käytetään erityisesti tutkimaan uskonnollisia identiteettejä, uskontoa

mediassa ja uskontoa yhteiskunnallisissa instituuteissa. (Nelson & Woods 2011, 109-112, 115-116.)

Sisällönanalyysissä sanallisesti ja sisällön erittelyssä määrällisesti, kuvataan ja tiivistetään aineistoa. Sisällönanalyysissä teksti paloittellaan pieniin osiin, niin sanotusti koodataan, ja käsitteellistetään uudelleen erilaisiksi kategorioiksi tai teemoiksi⁵. (Nelson ja Woods 2011, 113, Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 96.) Koodauksen yksiköitä ovat esimerkiksi sivujen määrä, sanojen ja lauseiden määrät, jonkin asian poissaolo, argumenttien määrä ja ideoiden toistuminen (Nelson ja Woods 2011, 113). Näiden analyysin yksiköiden avulla oma analyysi ja johtopäätökset kirjoitetaan toistettavasti itse tutkimukseen. Koodattu aineisto voidaan tämän jälkeen luokitella, teemoitella ja tyypitellä. Tyypittelyssä aineistosta muodostetaan tyyppiesimerkit ja niiden kautta kuvataan tiivistetysti eri teemoja. Teemoittelussa aineisto luokitellaan tiettyjen asioiden, teemojen, mukaan, joiden kautta kuvataan aihetta ja sen perusteluja. Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestelyn muoto, ja siinä aineisto järjestellään numeroituun muotoon. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 93-94.)

Tutkimukseni on teoriasidonnainen eli analyysini sitoutuu teoriapohjaani. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa aineistosta tehtyjä tulkintoja selitetään ja analyysiä vahvistetaan teorialla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 14). Käytän sisällönanalyysini teemojen yksikköinä teoriapohjassani identifioituja luontouskonnon eri osia, eli kartoitan miten aineistossa puhutaan pyhästä, rituaalisuudesta sekä luontokokemuksista (esimerkiksi yhteydentunteesta, rauhan tunteesta, itsen sulamisesta, kääntymyskokemuksista) ja opillisista asioista (esimerkiksi itseisarvosta, sisaruudesta luonnon kanssa, luonnon pyhydestä, jumalasta tai hengestä luonnossa, luontokeskeisyydestä, keskinäisriippuvuudesta). Esittelen eri teemat luvun kolme toisessa alaluvussa. Järjestän tutkimukseni teoriapohjan mukaisesti teemoihin, joiden kautta tyypittelen aineiston kolmeen eri kategoriaan: henki luonnossa, luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä ja ei-uskonnollinen luontosuhde. Näistä kaksi ensimmäistä kategoriaa ovat luontouskonnon kautta käsitteellistettäviä ja kolmannesta uupuu tämä elementti. Tämä tyypitys toimii kerrostuneesti, ylimmän luokan sisältäen kaksi aiempaa: henki luonnossa -kategoria pitää sisällä kahden muun elementin ja luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä pitää sisällään ei-uskonnollinen luontosuhde -kategorian. Tällä tarkoitan sitä että tiedepohjaisuus, joka on osa ei-

5 On huomioitava että nämä teemat eivät välttämättä ole yhtäläiset teemahaastattelun teemojen kanssa, vaikka ne saattavat sitä myös olla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006, 55).

uskonnollinen luontosuhde -kategorian luontosuhdetta on sitä myös kahdelle seuraavalle kategorialle, mutta sielullinen luontokäsitys, joka on osa henki luonnossa -kategorian luontosuhdetta ei ole sitä kahdelle muulle. Pysin tutkimuksellani kehittämään luontouskonnon tutkimusta ja testaamaan sen toimivuutta uudenaikaisessa aineistossa.

3. LUONTOUSKONTO TEOREETTISENA NÄKÖKULMANA IHMISEN JA LUONNON SUHTEeseen

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella luontouskontoa sellaisena kuin sen on kuvattu teoriapohjani tutkimuksissa, mutta sovellettuna uuteen aineistoon ja uuteen ympäristöön. Käytän termiä luontouskonto kuvaamaan kattoterminä luontoon ja ympäristöön merkityksen antajina tai pyhänä suhtautuvia uskontoja, joita kirjallisuudessa kuvataan muun muassa termeillä dark green religion, environmental religion, nature religion, religion of nature jne. Eri nimitysten käyttäminen ilmiöstä, joka identifioidaan samaksi kuin toisten eri nimityksellä tutkitut ilmiöt on koettu tutkimuskirjallisuudessa tärkeäksi sillä nimi itsessään määrittää ja viestittää ilmiön luonnetta (Taylor 2010, 1). Olen päätenyt termiin luontouskonto sillä vaihtoehtoiset termit eivät toimi suomenkielessä yhtä hyvin. Luontouskontoa on tarjottu selittäväksi teoriaksi (Taylor 2010, 2-3), ja onkin tärkeä hahmottaa onko se toimiva selittävä teoria itsenäisenä ja suhteessa muuhun ymmärrykseemme.

Luontouskonto on kattotermi tutkimukselle, joka tutkii luontoon merkityksen antajana ja/tai pyhänä suhtautuvia uskonnollisuuden ja henkisyyden muotoja. Kattotermiksi se alunperin tarkoitettiin: termin luoja Catherine Albanese tarkoittaa termillä uskonnollisuuden muotoa ja akateemista käsitettä, jonka alle asettuu erilaisia uskontoja ja ihmisten maailmankuvia (Albanese 1990, 8). Se on pysynyt kattoterminä ennenkaikkea erilaisten määritelmien takia: onko luontouskonto uskonto, uskonnonkaltaisuutta vai henkisyyttä. Eri käsitteet antavat erilaisia taustaoletuksia muuten samankaltaiselta vaikuttavaan ilmiöön ja antavat täten erilaisen kuvan siitä mitä tutkitaan. Tässä tutkimuksessa suhtaudun luontouskontoon Rebecca Gouldin (2005, 6) tavoin funktionaalisesti merkityksen antajana. Konstruoin luontouskonnon alla esitellyistä tutkimuksista sen sijaan että seuraisin yhden tutkimuksen määrittelyä ja tuloksia. Teen näin tarjotakseni mahdollisimman kattavan kuvan luontouskonnoiksi kuvatusta ilmiöstä. Yhdistelevä lähestyminen on tärkeää myös siksi, ettei luontouskontoa ole aiemmin

tutkittu Suomessa ja on todennäköistä että variaatioita on monenlaisia, kuten jo aiempi tutkimus on tuonut esille. Kuvaan luontouskontoa käytännön tasolla sekä määrittelen luontouskonnon avustavat analyyttiset käsitteet rituaalin ja pyhän luvussa 3.2..

3.1. Luontouskonto ja uskonnon määritelmä

Käsittelen tässä luvussa luontouskonnon pääasiallisia teoreetikkoja ja heidän määritelmiään sekä tutkimuksen jakavia virtoja. Aloitan kuvaamalla luontouskonto-käsitteen alkuvaiheita ja siirryn uskonto-henkisyys-uskonnonkaltaisuus-jakoon. Tässä jaossa luontouskontoa uskontona käsittelee Albanese, Gould ja Bron Taylor, uskonnonkaltaisina Jonathan Benthall ja Robert H. Nelson ja henkisenä kaksikko Linda Woodhead ja Paul Heelas. Tuon esille myös jaon, joka ilmenee ympäristöliikkeen ja luontouskonnon risteymäpinnoilla: tutkitaanko luontouskontoa ympäristöliikkeessä vai ympäristöliikettä luontouskontona. Kiteytän lopuksi miten tutkimukseni suuntautuu näissä jakolinjoissa ja miten määrittelen luontouskonnon.

Luontouskonnon tutkimus alkoi Anna Bramwellin *Ecology in the 20th Century: A History* -kirjasta, jossa hän myös tarkasteli ekologien luontoa pyhittävää ja jumalallistavaa suhdetta. Bramwell lähestyi aihetta kirjassaan vain lyhyesti, mutta kuvasi ilmiöitä jotka myöhemmin saivat laajempia tutkimuksia: uskontoa, joka haluaa kaikille eliöille yhtäläiset oikeudet, joka on panteismien ja johon liittyy ajatus luonnon jumalallisuudesta, joka pohjautuu tieteeseen. (Bramwell 1989, 44-46.) Albanese lanseerasi vuotta myöhemmin luontouskonto-käsitteen. Albanese määrittelee luontouskonnon luontokeskeiseksi, järjestelmälliseksi ja sisällyttäväksi tavaksi järjestää todellisuutta ja olla suhteessa luontoon. Luontouskonto ei Albanesen mukaan välttämättä tarkoita luonnon pyhittämistä, vaikka näin usein on, vaan luontouskonnon olennaista on että luonto on rituaalielämän ja symboliikan keskiössä. Luontoon liittyy luontouskonnessa harmonia ja sovitus, mutta myös pelko ja luonnon hallitseminen. Luontouskonto voi niin ikään olla osa minkälaista uskontoa tai ajattelua tahansa. Albanese itse kartoittaa luontouskoa löytyvän yhdysvaltalaisilta valtiomiehiltä, hartailta kristityiltä kuin alkuperäiskansoilta. (Albanese 1990, 6, 8, 12, 197, 200.)

Vuosikymmentä myöhemmin Albanesen tutkimus ja kuvaus päättyi osaksi toisenlaista uskonnollisuuden muotoa, henkisyyttä. Henkisyys määritellään uskonnollisuudeksi, joka on kääntynyt itseensä, eli jossa löydetään auktoriteetti itsestä. Henkisyys on holistista ja se on

jokaiselle omanlaista: jokainen tekee oman pakettinsa. Siinä elämän merkitys tulee sisältä, ei ulkopuoliselta auktoriteetilta. (Heelas ja Woodhead 2005, 3, 5-7, 25.) Luontouskonto pääsi osaksi henkisyyttä Woodheadin ja Heelasin jakaessa modernin uskonnollisuuden kentän karkeasti kolmeen osaan: eroavaisuuksien uskontoihin (religions of difference), ihmisyyden uskontoihin (religions of humanity) ja elämän henkisyysiin (spiritualities of life), joista viimeiseen sisällyttivät Albanesen kuvaaman luontouskonnon. Woodheadin ja Heelasin mukaan elämän henkisyysien keskiössä on itsen tai luonnon pyhittäminen. Elämän henkisyys korostavat kokemusta ja nykyhetkeä, keskittyen oman elämän parantamiseen esimerkiksi kuoleman jälkeisen sijaan. Elämän henkisyys ovat detraditionalisoituja ja näkevät uskonnollisen auktoriteetin olevan jokaisessa itsessään. Jokaisella ihmisillä tai koko luonnonjärjestyksellä nähdään olevan itseisarvo. Usein elämän henkisyysiin liittyy myös dualistinen itsekäsitys: taistelevina ovat sisäinen henkisyys ja alhainen itse, joka on vallitsevien käytäntöjen muovaama. (Woodhead ja Heelas 2000, 15, 110-111, 117.)

Huolimatta siitä, että Woodhead ja Heelas näkevät luonnon pyhittämisen tai luontokeskeisyyden olevan yksi elämän henkisyysien muodosta, käyttävät he tähän osaan elämän henkisyysä hyvin vähän aikaa. He keskittyvät new agena tai uususkonnollisuutenakin tunnettuihin suuntauksiin, ja niissä nostavat esille itsen parantamisen ja kehittämisen. Woodheadin ja Heelasin ajatus on, että itseen keskittyvien henkisyysien piirteet (detraditionalisaatio, tämänpuoleisuus, dualistinen itsekäsitys, auktoriteetin henkilökohtaisuus) kuuluvat myös luontokeskeisille henkisyysille. Empiirinen tutkimus luontouskaisuudesta tuo esille tämänpuoleisuuden ja osin detraditionalisuuden (Sanford 2007, 876), mutta muut elämän henkisyysien piirteet on vaikeammin hahmotettavissa. Osin kyse voi olla siitä, ettei aihetta ole lähdetty tutkimaan Woodheadin ja Heelasin kehiksestä käsin, mutta mahdollista on myös, että kehys sopii vain osin luontouskontoon.

Henkisyys sinällään on monasti esillä puhuttaessa luontouskonnollisuudesta tai henkisyystä ja monet luontouskovat viittaavat itseensä mielummin henkisenä kuin uskonnollisena (Taylor 2010, 3). On kuitenkin mietittävä mitä analyttistä lisäarvo henkisyys tuo käsitteenä verrattuna uskontoon. Jos henkisyyden ymmärtää vähemmän organisoituneeksi uskonnoksi, on kyseenalaista sopiiko käsitteeseen sellainen luontouskonnollisuus, jonka yksi uskonnollisuuden muoto on järjestötoiminta. Monet uushenkisyyden muodot voi nähdä luontouskontoina albaneselaisittain ja nämä epäilemättä sopivatkin henkisyys-käsitteen alle, ja niiden analyysi hyötyy tästä kategoriasta. Myös erilaisia luontouskonnoksi nähtäviä

hengellisyiden virtauksia on eri uskonnoissa. Yksinomaan henkisyys ei kuitenkaan sovellu koko luontouskontojen kirjolle.

Ehkä merkittävin jatkaja Albanesen työlle on kuitenkin Taylor, joka toimii hyvin aktiivisesti uskontoekologian kentällä. Taylor kuvaa luontouskontoa useassa artikkelissaan (katso erityisesti Taylor 2001a, 2001b) ja päätyy nimeämään runsaasta aineistostaan konstruoimansa uskonnon pääteoksessaan tummanvihreäksi uskonnoksi (*dark green religion*) (Taylor 2010). Taylor lähestyy tummanvihreää uskontoa joustavan uskontomääritelmän kautta, jonka hän osin pohjaa perheenyhtäläisyyden malliin (Taylor 2010, 2-3). Perheyhtäläisyyden malli on yleisnimitys eri uskonnon määritelmille, jossa uskontoa lähestytään löyhänä kategoriana, jolle on nimittävissä useita eri yhtenäisiä piirteitä, joista osan on jokaisella uskonnolla oltava. Vaihdellessa mallista, voi jotkin piirteet nähdä kuuluvaksi jokaiseen uskontoon tai katsoa, että jokainen uskonto on omanlainen yhdistelmä eri uskonnon piirteitä. (Benthall 2008, 20-21.) Taylorin lähestyminen rakentuu sille ajatukselle, että uskonnolla on useita ulottuvuuksia, joista yksikään ei ole essentiaalinen. Hänelle tärkeintä aiheen tarkistelussa uskontona tai uskonnonkaltaisena on se, onko uskonto kategoriana aiheen tarkastelulle järkevä ja selittävä.⁶ (Taylor 2010, 2-3.) Taylor tarkasteleekin luontouskontoa uskontona, jolla on eri muotoja. Taylor erottaa tummanvihreästä uskonnosta vihreän uskonnon, jolle ympäristöystävällisyys on uskonnollinen velvoite, mutta joka ei välttämättä suhtaudu luontoon pyhänä, itseisarvoisena ja kunnioitettavaa huolenpitoa vaativana. Tummanvihreä uskonto on Taylorille luontokeskeinen, syväekologinen, sisaruuteen, itseisarvoon ja holismiin perustuva uskonto, joka jakautuu neljään muotoon: henkiseen animismiin, gaialaiseen henkisyyteen, naturalistiseen animismiin ja gaialaiseen naturalismiin. Tässä jaossa henkisyys viittaa kaiken elämän sielullistamiseen, kun taas naturalismissa elämä ei ole sielullista vaikka onkin itseisarvoista ja pyhää. (Taylor 2010, 13-15.)

Luontouskontoa voi lähestyä myös uskonnon funktionaalisten määritelmien kautta. Tällöin uskonnon määritelmää lähestytään uskonnon tarkoituksen kautta, sen kautta, mikä funktio uskonnolla on ihmisyyhteisöissä ja mielissä. Luontouskonnon tutkijoilla on useita funktionaalisia määritelmiä: uskonto on merkityksen tekemistä (Gould 2005, 6), uskonto on yhteyden kokemista muuhun elämään (Gottlieb 2006, 151) tai uskonto on tapa jolla ihmiset

6 Tämän lisäksi Taylor hyödyntää taiteita ja tieteitä käsittelevässä luvussa seitsemän parauskonnollisuuden käsitettä osana joustavaa määritelmäänsä (Taylor 2010, 155-157, 177). Hieman epäselväksi jää, miten parauskonnollisuus tässä kohtaa toimii selittävänä kun se ei sitä ole muissa kohdissa. Vaikka Taylor toteaa ettei käytä termiä tarkoittamaan että ilmiöstä puuttuu jotain jotta se olisi oikea uskonto, on tekstissä nähtävissä varovaisuus tieteen ja uskonnon risteymäpintaa käsiteltäessä.

suhtautuvat luonnollisiin ja yliluonnollisiin voimiin, tarkoituksiin ja arvoihin (Albanese 1990,6). Funktionaalinen määritelmä ei sulje pois perheyhtäläisyyden kaltaisia ulottuvuuksia, vaan mahdollistaa myös uskonnon ulottuvuuksien tarkastelun ja vertailun vaikka näitä ulottuvuuksia ei nähtäisikään määrittävinä elementteinä uskonnon käsitteelle.

Uskonnon määritelmän lisäksi myös tarkastelun painotukset vaihtelevat. Gould lähestyy luontouskontoa elettyinä uskonnollisuutena, tarkastellen miten ihmiset toimivat arjessaan suhteessa pyhään (Gould 2005, 6). Hän tarkastelee etnografisella otteella homesteaders-yhteisöjä, joiden arjen ritualisointia, henkistä luontoyhteyttä ja kääntymystä kuvaa (Gould 2005, 25, 31, 64).

Luontouskonnon tutkimuksessa usein käydään keskustelua uskonnon käsitteestä ja sen rajoista. Osa tästä keskustelusta on neuvottelua käsitteiden kanssa, jotka tuovat uskonnon ja ei-uskonnon välille uuden kategorian: uskonnonkaltaiset ilmiöt. Merkittävin tämänkaltaista terminologiaa luontouskonnon tutkimiseen järjestelmällisesti hyödyntävä tutkimus on Benthallin. Hän tutkii ympäristö- ja eläinoikeusliikkeitä parauskonnollisuus-käsitteen kautta. Parauskonnolla hän tarkoittaa ilmiöitä, joilla on jotkin uskonnon piirteistä mutta ei kaikkia. Benthall lähestyy uskonnon määritelmää perheyhtäläisyydestä käsin, luetellen 19 eri osaluuetta uskonnolle. Hän jaottelee ilmiöiden uskonnollisuutta kolmiportaisesti vahvasti, keskivahvasti ja vähäisen uskonnollisiksi. (Benthall 2008, 11, 20-21, 63.) Benthall pyrkii käsitteellään neutraaliuteen, mutta kompastelee paikoin essentialisoivaan näkemykseen uskonnosta. Tästä huolimatta Benthall tarjoaa helposti toistettavissa olevan paletin työkaluja, joilla lähestyä parauskonnollisuuden tutkimista.

Uskonnon määritelmän lisäksi luontouskonnon tutkimusta jakaa suhtautuminen luontouskontoon levinneisyyteen. Kun Taylor katsoo luontouskonnon olevan merkittävä osa nykyistä ympäristöliikettä, Nelson näkee ympäristöliikkeen olevan luontouskontoa (Taylor 2010, 176, Nelson 2010, 17). Nelson siis katsoo ympäristöliikkeen toimivan uskonnolliselta pohjalta, tarkemmin implisiittisen kalvinistiselta pohjalta. Tämä eroaa luontouskonnon tutkimuksen päävirrasta, jossa luontouskontoa lähestytään joidenkin yksilöiden ja yhteisöjen lähestymisenä, jota löytyy myös ympäristöliikkeestä. Nelson, taustaltaan ekonomi ja ympäristöpolitiikan professori, toteuttaa kirjassaan ”teologista analyysiä”, jota ei määrittele

tarkemmin (Nelson 2010, xx). Hän näkee kalvinsimin laajaksi suuntaukseksi kristinuskossa, jota kuvaa syntisyys, predestinaatio, kutsumus, täydellisyyden etsintä, työetiikka, paha/hyvä-jako, Raamattu pelastuksena ja itsekuri. Ympäristöliikkeen hän näkee implisiittisesti kalvinistisena, koska ympäristöliikkeen tapa kehystää maailma on samankaltainen kuin kalvinismin. Tässä hän tuo erityisesti esille ajatuksen ihmisen syntisyydestä. Nelson perustelee ympäristöliikkeen implisiittistä kalvinismia myös sillä, että ympäristöliikkeen argumentit ovat hänen mukaansa järjettömiä ilman viittausta jumalaan. (Nelson 2010, 106, 114, 125.)

Nelsonin teos on metodologialtaan osin puutteellinen. Se kärsii pinnallisesta uskontotieteellisestä ymmärryksestä kuten Justin Farrel toteaa: tutustuminen aiempaan sosiologiseen tutkimukseen uskonnon määrittelystä ja näkymättömästä uskonnosta olisi vahventanut Nelsonin argumentointia (Farrell 2011, 633). Hän pohjaa argumentointiaan osin omaan liberitaariseen arvopohjaansa, argumentoiden muun muassa viittaamatta tutkimuksiin, että biodiversiteetin suojelu on tarpeetonta ihmisen jatkuvasti lisääntyvän geneettisen tiedon takia. Biodiversiteetin suojelun kestävän tulevaisuuden tai ihmisen hyvinvoinnin nimissä hän näkee epätieteellisenä ja täten moraaliltaan uskonnollisena (Nelson 2010, 15). Nelson käyttää myös hyvin rajattua joukkoa argumenttinsa pohjalla – vain ympäristöliikkeen radikaalimpia edustajia kuten Earth First! -liikkeen perustajaa, joiden pohjalta hän tekee argumenttinsa koko ympäristöliikkeen uskonnollisuudesta. (Zaleha 2013, 119-120, 122.) Hänen teoksensa luo kiinnostavaa rinnastusta ekonomistien ja ympäristöliikkeen taistelevista arvopohjista, vaikka hänen argumentointinsa kaipaisi paikoin vahventamista. En kuitenkaan käytä Nelsonia analyysissäni, vaikka koen hänen esille tuomisensa tärkeäksi sen erottelun kannalta, lähestytäänkö ympäristöliikettä uskontona vai havaitaanko luontouskontoa ympäristöliikkeessä.

Nelsonin esiin tuoman kalvinismin ja protestanttisuuden sekä ympäristöliikkeen risteymäpinta on kiinnostava tutkimuksen kohde, jota sivutaan myös muussa kirjallisuudessa. Tällöin tuodaan erityisesti esille monien ympäristöliikkeen vaikutusvaltaisten ajattelijoiden kalvinistinen tai protestanttinen tausta ja toisaalta kiinnitetään huomio ympäristöliikkeen laajaan levinneisyyteen ja suosioon nimenomaan protestanttisissa maissa (Bråkenhielm 2013, 59, Massa 2006, 121). Protestanttisena maana myös Suomessa tämä on pohdinnan arvoinen asia. Suomessa asiaa ei ole tutkittu, joskin Ilmo Massa sivuaa aihetta toteamalla

ympäristöliikkeellä ja protestanttisuudella olevan yhteinen ”kulttuurinen koodi”, johon liittyy syyllisyys ja siihen herääminen (Massa 2006, 121).

Määrittelen tässä tutkimuksessa luontouskonnon funktionaalisesti luontokeskeiseksi tavaksi tuottaa merkitystä elämälleen ja maailmalle, jossa merkitys ammennetaan luonnosta tai sen puolesta toimimisesta. Taylorin tavoin katson, että moniin moderneihin luontouskonnon⁷ muotoihin liittyy tiedepohjainen maailmankuva, luonnon näkeminen kunniottavaa huolenpitoa vaativana ja itseisarvoisena sekä ympäristöystävällisen käyttäytymisen näkeminen uskonnollisena velvollisuutena. Luontouskontoon myös usein, mutta ei välttämättä, liittyy luonnon arvottaminen pyhäksi sekä rituaalista toimintaa. Katson, että luontouskontoa esiintyy muun muassa ympäristöliikkeessä, mutta en katso ympäristöliikkeen olevan luontouskontoa. Lähestyn luontouskontoa uskontona, sillä eri uskonnonkaltaisuusmääritelmät eivät tuo käsitteeseen lisäsisältöä vaan lähinnä asettavat joitan uskontoja, usein niin sanotut maailmanuskonnot, erityisasemaan jokseenkin normatiivisesti. Katson että henkisyys-kategoria kattaa osan luontouskonnosta, mutta Woodheadista ja Heelasista poiketen en katso sitä sopivaksi määrittelmäksi luontouskonnon kokonaisuudessaan, sillä luontouskonnon koko kirjo ei istu Woodheadin ja Heelasin kuvaamiin henkisyyden ja elämän henkisyyksien piirteisiin.

3.2. Luontouskonnon piirteet

Kuten aiemmin todettu, uskonnonkaltaisia luontosuhteita on kuvattu usein eri termein eikä terminologia ole sinällään vakiintunut. Eri tutkijoiden termit ja määrittelyt tutkimilleen ilmiöille myös vaihtelevat. Albanese näkee luontouskonnon olevan luontokeskeinen, muttei kaikissa tapauksissa pyhittävän luontoa (Albanese 1990, 12). Taylor jakaa tutkimansa luontouskonnon neljään osaan: henkinen animismi, gaialainen henkisyys, animistinen naturalismi ja gaialainen naturalismi. Jako ei kuitenkaan ole staattinen tai jyrkkä, vaan kyse on ajalehtivista ja joustavista taipumuksista. (Taylor 2010, 14-15.) Eri jakojen takana oleva ilmiö on kuitenkin sama tai vähintään samankaltainen, saman ilmiön eri taipumuksia. Mitä

⁷ Tässä puhutaan erityisesti Taylorin, Snyderin, Benthallin, Sanfordin ja Nelsonin tarkastelemien luontouskonnon muodoista. Luontouskonnon, joka tällöin tarkentuu ympäristöhuolen ympärille. Albaneselaisittain luontokeskeisten uskontojen analyttisenä kattoterminä luontouskonnolla tarkoitetaan kuitenkin myös esimerkiksi erilaisia uuspakanuuden ja ekologisen kristillisyyden virtauksia. Näissä esimerkiksi maailmankuvan tiedepohjaisuus ei ole välttämättä niin voimakkaasti läsnä. Tässä tutkielmassa keskityn luontouskontoon, joka Taylorin et al. tavoin linkittyy ympäristöhuoleen.

luontouskoisuus sitten pitää sisällään? Millaisia kokemuksia siihen kuuluu ja miten luontoa käsitteellistetään?

Joskin luontouskonnon tutkimuksessa tarkastellaan analyyttisenä terminä itse luontouskontoa, käytetään tutkimuksessa auttavina analyyttisinä termeinä erityisesti pyhää ja rituaalia (Albanese 1990, 6-7, 200, Gottlieb 2006, 174-176, Gould 2005, 31-33, 68, Taylor 2010, 219). Ilmiön kuvaaminen tapahtuu myös kuvaamalla luontouskontoon liittyvää kokemus- ja ajatusmaailmaa. Lähestyn tässä luvussa luontouskontoa deskriptiivisesti kuvaten luvussa millaisesta ilmiöstä luontouskonnoissa on kyse, samalla määritellen myös luontouskonnon analyyttiset aputermit, pyhän ja rituaalin.

3.2.1. Pyhä

Yksi luontouskonnon määrittelyssä esiintyvistä toistuvista termeistä on pyhä; luontouskonnoissa luonto koetaan usein pyhäksi. Pyhää lähestytään luontouskonnon tutkimuskirjallisuudessa kolmen näkökulman kautta: itsemäärittelyn kautta (Taylor 2001, 177, Gould 2005, 31), durkheimilaisittain (Taylor 2001, 177, Gould 2005, 68, Benthall 2008, 51) sekä eliadelaisittain uskon ja kokemuksen keskuksena (Albanese 1990).

Tarkasteltaessa pyhää itsemäärittelyn kautta, pyhäksi nähdään se, mitä joku sanoo pyhäksi. Kiinnostuksen kohde on tällöin kieli ja se, miten pyhää rakennetaan (Taylor 2001, 177, Gould 2005, 30-31). Luontouskonnon tutkimuksessa on vahvimmin esillä durkheimilainen näkökulma, joka jakautuu erilaisiin painotuksiin. Taylor lähestyy pyhää nojaten David Chidesterin näkemykseen pyhästä jonain kulttuurisesti luotuna, johon usein liittyy elämän merkitys ja transendessi (Taylor 2001, 188n3, Chidester 1987, 4). Chidester pohjaa käsityksensä pyhästä Émile Durkheimin, Jonathan Z. Smithin ja Claude Lévi-Straussiin. Pyhä näyttäytyy täten tilanteellisena, pyhä on se mikä pyhäksi kulttuurisesti tehdään. (Chidester ja Linenthal 1995, 5-6.) Gould lähestyy pyhää Jonathan Z. Smithin sekä itsemäärittelyn kautta, lähestyen pyhää tarkastellen tutkittaviensa käsityksiä (Gould 2005, 31, 33). Jonathan Z. Smith lähestyy pyhää durkheimilaisittain nähdessä pyhän olevan jotain, mitä tuotetaan rituaaleissa: niiden pyhyys, erille pantavuus, on ritualisaation tuotos (Smith 1987,

105-107). Benthall määrittelee pyhän suoraan Durkheimin kautta, painottaen pyhän olevan jotain, joka on erotettu muusta (Benthall 2008, 51).

Durkheim määritteli pyhän Uskontoelämän alkeismuodoissaan profaanista eristetyksi, erilleen asetetuksi. Pyhiä asioita eristetään, mutta myös suojellaan. Riitit kertovat kuinka pyhän suhteen tulee käyttäytyä ja uskomukset kertovat pyhän luonteesta. Määritelmässä korostuu pyhän eristetty asema. (Durkheim 1980 (1912), 55-59.) Määritelmää on sittemmin kehitelty eteenpäin ja se on pysynyt relevanttina erityisesti pyhän sosiaalisen ja moraalisen koheesion tutkimuksessa (Righetti 2014, 134). Durkheimin määritelmän vahvuutena on sen irtautuminen transendenssista pyhän takana olevana voimana. Durkheimin määritelmästä käsin pyhää on myös tarkasteltu eri tavoin uskonnosta erillään: pyhää ei-uskonnollisissa konteksteissa ja toisaalta pyhä uskontotieteen pääasiallisena tutkimuskohteena (uskonnon sijaan tai sen vierellä). (Righetti 2014, 135-136.) Pyhän ja uskonnon määritelmälliset erot ovat tärkeitä myös luontouskonnon tutkimuksessa, onhan luontouskonnon yksi merkittävimmistä käsitteistä pyhä. Luontouskonnon pyhä kuitenkin linkittyy uskontoon sen kautta millaista toimintaa (rituaaleja) ja kokemusta pyhinä pidettyihin asioihin liittyy. Näin pyhä on vain yksi osa uskontoa, eikä sen määrittävin piirre.

Tutkimuksessani seuran luontouskonnon määrittelyn yleisintä linjaa ja määrittelen pyhän kaksijakoisesti: a) itsemäärittelyn kautta, eli käsittelen pyhänä sitä mitä haastateltavat nimeävät pyhäksi, ja b) durkheimilaisittain nähden pyhäksi erilleen asetetun, pyhitetyn, johon usein liitetään elämän merkitys ja transendenssi.

3.2.2. Rituaali

Rituaalikäyttäytyminen on yksi merkittäviä havainnon kohteita eri tutkimuksissa, Albanese näkee sen jopa tärkeimpänä osana uskonnolle (Albanese 1990, 200). Luontorituaalit ovat vaihtelevia ja usein yksilöllisiä. Ne ovat osa arkipäivää: luonnon pyhyiden voi löytää kaikkialta. Myös rajattua, kirkossa käymisen kaltaista uskonnollisuutta voi löytää koskemattoman luonnon yhteydessä. (Gottlieb 2006, 165, 157.) Nämä vaihtelevat vähäeleisistä lintujen tervehtimisistä (Gottlieb 2006, 165) jokapäiväiseen auringon ja aaltojen tervehtimiseen aamu-uinnilla (Taylor 2010, 114) ja syömisen pyhittämiseen (Gould 2005, 75).

Myös koko suhde luontoon voi olla ritualisoitu: luonnossa olo ja sen kohtaaminen on säädelty ja kunnioitettu (Gould 2005, 64) ja luonnossa olo ritualisoitu tapa kohdata pyhä (Sanford 2007, 836).

Vaikka pääpaino rituaaleissa on yksilöllisissä rituaaleissa, on myös järjestelmällisiä, yhteisöllisiä rituaaleja. Taylor kuvaa rituaalia nimeltä Council of All Beings, jossa jokainen kertoo edustamansa⁸ luonnon tunteita ja näkemyksiä maailmasta (Taylor 2010, 21.) Myös pyhiinvaelluksia on kuvattu: Snyder kertoo kalastajien suuntaavan pyhiinvaellusmatkoille suurille joille (Snyder 2007, 905) ja Taylor kuvaa ekoturismia yhteenkuuluvuuden rituaalina (Taylor 2010, 131).

Rituaalia lähestytään luontouskonnon määrittelyssä usean eri teorian kautta, joskin käytännön toteutus ja kuvaillut rituaalit ovat yhteneväisiä. Määritelmässä korostetaan rituaalin erille asetettuneisuutta, sen liminaalisuutta, ja sen muuntavaa voimaa. Gould lähestyy rituaalia Jonathan Z. Smithin kautta, kuvaten rituaalia teoiksi jotka on asetettu erilleen tai erityisasemaan ja jotka heijastavat sitä, mitä maailman tulisi olla tekijöilleen sen sijaan että mitä maailma on (Gould 2005, 68, Smith 1987, 109). Taylor lähestyy rituaalia Victor Turnerin liminaali-käsitteen kautta, korostaen rituaalin erillisyyttä muusta elämästä sekä rituaalin yhteisöllisyyttä, communitasta (Taylor 2010, 110, 269n30, Turner 1991 (1977) 94-96). Gottlieb lähestyy rituaalia antropologi Roy Rappaportin kautta. Rappaport määrittelee rituaalin elämälle perustan luovaksi toistuvaksi ja vakavaksi toiminnaksi. (Gottlieb 2006, 190, Rappaport 1999, 24-37.) Erona Gottliebin ja Gouldin välillä on tekojen vakava ja toistuva luonne – Gould korostaa Taylorin tavoin tekojen laittoa erityisasemaan ja näkee, että rituaali voi olla myös kepeällä mielellä toteutettu ja että siihen kuuluu myös huumori (Gould 2005, 68, Bell 2009 (1992), 69-93). Kummatkin korostavat nojaamissaan määritelmässään rituaalia maailmalle ja elämälle merkitystä luovana. Tämä korostuu myös Taylorilla, joka Gouldin tavoin tuo esille rituaalin erillisyyttä muusta elämästä.

Kuten jo luontouskonnon tutkimus osoittaa, on rituaalin määrittely hienosyistä ja uskonto-käsitteen kaltaisesti vaikeaa rajoiltaan. Luontouskonnon tutkimuksessa rituaalin määritelmässä korostuu sen ihmiselle merkitystä luova voima (Gottlieb 2006, 190, Gould 2005, 68, Taylor 2010, 110, 269n30). Turner on tästä näkökulmasta hyvä teoreetikko

8 Edustajuus määriytyy kokemuksen mukaan: rituaali alkaa sillä, että jokainen kävelee luonnossa kunnes kokee jonkin elävän (puulajin, eläimen tai esimerkiksi kivilajin) kutsuvan häntä puolestapuhujakseen.

määrittelyn taustalle. Turnerin anti nykypäivän rituaalitutkimukselle on rituaalin näkeminen inhimillisesti merkittävänä, järkevänä ja prosessiluonteisena kulttuurisena performanssina. Tämän kautta Turner on edelleen relevantti teoreetikko rituaalin tutkimukselle ja määrittelylle. Turnerin vahvuus oli runsas ja laadukas aineistopohja ja vahva analyttisyys. Heikkoudeksi voidaan nähdä epäsystemaattisuus ideoiden kehittämisessä, joka on johtanut Turnerin teorioiden vähäiseen jatkokehittelyyn; tämä huolimatta siitä, että Turnerin teorioita on esitelty ja käytetty tutkimuksessa laajalti. (Deflem 1991, 19-22.)

Rituaalin inhimillisen merkityksen lisäksi luontouskonnon tutkimuksen rituaali-määritelmässä tärkeimpiä piirteitä on sen erillepantavuus, sen erityisyys muusta elämästä ja sen muuntava voima. Seuraan tutkimuksessani tätä linjaa ja määrittelen rituaalin tarkemmin Tayloria seuraten hyödyntäen Turnerin määritelmää (Taylor 2010, 110, 269n30, Turner 1991 (1977), 94-96, 102-103). Keskityn Taylorin tavoin liminaalisuuteen. Turner näkee liminaalisuuden Arnold van Gennepin määrittelemän rituaalin⁹ kolmen portaan keskeisenä osana, jota edeltää siirtymärituaaliin siirtyminen ja joka johtaa rituaalin lopettamiseen ja uuteen rooliin astumiseen (Turner 1991(1977), 94, van Gennep 1960(1909), 11, 182, 191). Turner määrittelee liminaalin kulttuuriseksi todellisuudeksi, jolla ei ole mitään aiempien sosiaalisten tilojen attribuutteja. Liminaalissa rituaaliin osallistujalla ei ole asemaa, roolia eikä omaisuutta. Rituaalissa ihminen on lain ja perinteen tuolla puolen. Liminaalitilaan kuuluu myös *communitas*, tasa-arvoisuus rituaalin aikana. Turner myös toteaa käytöksen olevan liminaalissa usein passiivista ja nöyrää.¹⁰ (Turner 1991 (1977), 94-96, 102-103.)

Tässä työssä nojaan luontouskonnon tutkimuksen päälinjoihin sekä seuraan Turnerin määritelmää. Tarkastelen rituaalia erityisesti erilleen asetettuna toimintana, jossa korostuu sen erilaisuus muista sosiaalisista todellisuuksista. Turnerin tavoin näen rituaalin myös inhimillisesti merkittävänä prosessiluontoisena toimintana.

9 Van Gennep itse lähestyy kolmiportaista jakoaan osana siirtymärituaaleja, mutta Turner ulottaa sen koskemaan kaikkia rituaaleja (van Gennep 1906(1909), 1-13, 182, 191, Turner 1991(1977)). Van Gennepin työ vaikutti suuresti Turnerin rituaaliteorian muotoutumiseen (Deflem 1991 19-22).

10 Turner määritteli rituaalit myös suoraan uskonnolliseksi. Myöhemmässä tuotannossaan Turner huomio myös rituaalit, jotka eivät toimi uskonnollisuuden piirissä. Hän kutsui näitä teollisissa yhteiskunnissa vapaa-aikaan kuten urheiluun ja taiteeseen liittyviä rituaaleja liminoideiksi erottaen ne liminaaleista rituaaleista. (Turner 1974, 84-86.) Turnerin analyysiä liminoidista on kuitenkin moitittu epäjohdonmukaiseksi ja sen on nähty olleen Turnerin omien vakaumusten vaikuttamaa. Liminoidi ei käsitteenä olekaan kerännyt puoleensa tutkimusta liminaalin tavoin. (Deflem 1991, 18-19.) Käsitellen tässä tutkimuksessa vain liminaaleja rituaaleja.

3.2.3. Luontouskonnon kokemus- ja ajatusmaailma

Luontouskontojen suhteen voidaan harvemmin puhua systemaattisista oppirakennelmista. Tutkimuskirjallisuudessa esiin nostetut keskeiset ajatukset voi kuitenkin nähdä Gottliebin tavoin uskonnollisen kokemuksen kehikkona, jotka luovat kokemukselle paikan todellisuuteen, antavat sille järkevän osan todellisuuden rakennetta. Ne selittävät universumin rakennetta tavalla, joka antaa oman paikan yksilölle. (Gottlieb 2006, 158.) Luontouskonnon maailmankuvan taustalla voidaan nähdä monessa tapauksessa tieteellinen maailmankuva (Taylor 2010, 13-15, Bramwell 1989, 45), joka on aina luontokeskeinen (Taylor 2010, 13-14, Albanese 1990, 12, 156, Gottlieb 2006, 149). Luontokeskeisyys on myös luontouskonnon määritelmälle keskeistä; sillä tarkoitetaan luonnon pitämistä ajattelun ja toiminnan keskiössä ihmisen sijaan. Tähän usein liittyy myös ihmiskeskeisyyden, valtakulttuurin, kritiikki. Luontokeskeisessä ajattelussa luonto yhdistää yhteisön, tarjoaa kielen kosmologialle ja opille, mahdollistaa rituaalit ja antaa perustan ymmärrykselle (Albanese 1990, 156). Albanesen jälkeisessä tutkimuksessa luontoa myös katsotaan pidettävän pyhänä luontouskonnessa kuten luvussa 3.2.1. todettiin (esimerkiksi Taylor 2010 13, 102, Gould 2005, 3, Synder 2007 896, Sanford 2007 882). Tämä tarkoittaa ritualisoitua lähestymistä (Gottlieb 2006, 165), uskonnollisten kokemusten ulottuvuutta (Sanford 2007, 882) ja myös sitä, että kaikella elävällä on itseisarvo (Taylor 2010, 13). Itseisarvo on liityksissä myös keskinäisriippuvuuden maliin (Taylor 2010, 13-14, 79), jolla tarkoitetaan sitä, että kaikki maapallolla tai universumissa on liityksissä toisiinsa. Tämä usein kulkee käsi kädessä sen ajatuksen kanssa, että jotkin eliöt tai kaikki eliöt ovat ihmiskunnan, yhteisön tai yksilön henkilökohtaisia sisaria tai kumppaneita (Goud 2005, 51, Gottlieb 2006, 160).

Luontouskonnessa uskonnolliset kokemukset on paikannettavissa usein luontoon. Uskonnollisilla kokemuksilla tarkoitetaan kokemuksia, jotka vievät kokijan oman itsensä ulkopuolella, jotka mahdollistavat maailman näkemisen omista taisteluistaan erillisenä. Näitä kokemuksia kuvataan yleensä ihmeen, rauhan ja yhteyden tuntemuksina. (Gottlieb 2006, 151.) Uskonnollisissa kokemuksissa luonnon pyhyys välittyy kokemuksellisesti ihmeen, rauhan, yhteyden, mutta myös pelon tunteina (Taylor 2010, 81, 104, Gottlieb 2006, 154, Albanese 1990, 12, Sanford 2007, 884). Tärkeää on myös syvän yhteyden tunto ja kumppanuussuhteen tunteminen yksittäisen yksilön, kokonaisen lajin tai elementin kanssa

(Taylor 2010, 81, 94, 128). Yksittäinen kohtaaminen voi olla elämän käännekohta, joka johtaa itsen uudelleen näkemiseen (Taylor 2010, 128, Gottlieb 2006, 60) tai sen voi kokea tietyn eliölajin tai yksilön pyyntönä toimintaan (Taylor 2010, 94, Gottlieb 2006, 60). Itsen uudelleen näkeminen tarkoittaa oman ja ihmisen paikan näkemistä osana luonnon kiertokulkua (Taylor 2010, 128) sekä tuntemusta, että oma itse sulaa luontoon tai laajenee (Gould 2005, 70).

Suurin osa tutkimuskirjallisuutta kuvaa myös kääntymiskokemuksia. Tässä näillä tarkoitetaan kokemuksia, jotka ovat elämää muuttavia ja jotka toimivat selkeänä virranjakajana, jakaen henkilön elämän ennen ja jälkeen olotiloihin (Gould 2005, 25). Näinä voidaan nähdä esimerkiksi kohtaamisia suurpedon kanssa, oman pienuuden tunnon herättämää elämän ja itsen uudelleen arviointia (Taylor 2010, 128), ensimmäistä kalastamis- tai muuta luontoharrastuskertaa ja sen tuomaa hartautta (Snyder 2007, 901) ja vaikuttavan teoksen herättämää oivallusta ja elämän uudelleenarviointia (Gould 2005, 25).

Luontoon kohdistuvat kokemukset ovat vaikuttavia ja ne välittävät uskonnollisten kokemusten annin: emme ole yksin maailmassa ja universumissa on järki (Gottlieb 2006, 151).

Luontouskonto ei elä erossa muusta maailmasta eikä muusta uskonnollisuudesta. Erityisesti Albaneselle luontouskonto tarkoittaa luontokeskeistä uskonnollista maailmankuvaa, joka voi olla myös samaa aikaa esimerkiksi kristitty. Vaikka Albanesen jälkeinen kirjallisuus onkin keskittynyt kuvaamaan luontosuhteita, jotka sijoittuvat perinteisen uskontojaon ulkopuolelle, ei luontouskonto kehity tyhjiössä. Esimerkiksi kieli, jolla luontokeskeisen maailmankuvan omaavat ihmiset kuvaavat kokemuksiaan voi olla lainattua tai muun muassa aasialaisista uskonnoista ja kristinuskosta vaikutteita saanutta (Sanford 2007, 875).

Luontouskonnolle voidaan siis hahmottaa yhteneviä ajatuksia maailmasta, sillä on omat rituaalinsa ja vahva kokemuksellinen puoli. Esimerkiksi Muiria ja Thoreauta voidaan myös pitää uskonnollisina asiantuntijoina (Taylor 2010, 78) ja koskematonta luonto voidaan nähdä pyhän paikkana. Tämän tyyllisiä luontosuhteita on mahdollista tarkastella uskonnonkaltaisina ja tämä tarkastelunäkökulma tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää niitä syvemmin.

4. SUOMALAINEN YMPÄRISTÖLIIKE

Luonnonsuojeluaatteen voi katsoa saapuneen Suomeen 1800-luvun lopulla jolloin useat toimijat kirjoittivat valtiopuistojen ja eri lajien suojelun puolesta. Merkittävin varhainen edustaja oli tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöldin kirjoitus vuonna 1880 valtiopuistojen perustamiseksi. Nordenskiöldin ulostulo aloitti pitkän polun vuoden 1923 luonnonsuojelulakiin, joka mahdollisti kansallispuistojen perustamisen. (Leikola 2008, 34-37, 39.) Varhainen luonnonsuojeluaate oli kansallismielistä ja se nähtiin kansaperinteen keruun jatkoksi. Sen toimimiehinä oli myös merkittäviä suomalaisuuden muovaajia kuten Zacharias Topelius, joka perusti laajalle levinneen lintujensuojelujärjestön. Tähän päivään asti on kuitenkin selvinnyt vain vuonna 1938 joukon tieteellisiä seuroja perustama Suomen Luonnonsuojeluyhdistys – Naturskyddsförening i Finland, joka tunnetaan nykyään Suomen luonnonsuojeluliittona. (Leikola 2008, 37-41.)

Ympäristö tuli osaksi luonnonsuojeluliikettä hiljalleen 1960-luvun lopulla (Ketola 2005, 53-54). Ympäristönsuojelu toi tarkasteluun ihmisen elinympäristön arkielämän ja kansainvälisen toiminnan kysymyksenä kun luonnonsuojeluliike oli keskittynyt luonnon ja sen arvojen suojeluun. Muutoksen myötä ympäristönsuojelu vakiintui kattokäsitteeksi ja luonnonsuojelu sen alakäsitteeksi. (Niensted 97, 22-24, Määttä 2006, 138.) Ympäristö-käsitteen myötä myös toiminta koki muutoksen: esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton ”alkuperäisen luonnon” ja luontoharrastuksen ja -tuntemuksen edistäminen politisoitui (Ketola 2005, 53-55). 1970-luku toi mukanaan myös väkivallattoman kansalaistottelemattomuuden, joka sai suuresti huomiota keväällä 1979 Koijärvi-liikkeen yhteydessä. Sittemmin populaaristi ympäristöliikkeen aluksikin tituleerattu Koijärvi-liike käynnisti vihreän liikkeen ja toi puoluepolitiikan luonnon- ja ympäristönsuojeluun. (Telkänranta 2008, 54.) Vihreä liike tavoitteli ekologista rakennemuutosta ja laajempaa elämäntavan muutosta. Se perusteli vaatimuksiaan myös eettisesti, nojautuen muun muassa kristilliseen ja buddhalaiseen etiikkaan. (Määttä 2006, 145, 151.)

1970-luku puhalsi myös kansainvälistymisen ympäristöliikkeeseen. Erityisesti YK:n Tukholman ympäristökonferenssin myötä solmitut kontaktit edesauttoivat kansainvälisten liikkeiden tietä Suomeen. 1972 perustettiin World Wildlife Fundin (WWF) Suomen rahasto ja Greenpeace rantautui Suomeen virallisesti vuonna 1989. (Telkänranta 2008, 50, 52.) Ympäristöliikkeen varsinainen kääntyminen kansainvälisiin asioihin vei kuitenkin aikansa.

Kahdeksankymmentäluvulla kansalliset yhteen paikkaan keskittyvät liikkeet ja kampanjat pitivät pintansa. Vasta 1990-luvulla ympäristöjärjestöjen kampanjointi alkoi olla kansainvälisiin ongelmiin keskittyvää. Tämä tarkoittaa niin yhteisiä ongelmia, kuin ulkomailla tapahtuvien ympäristöongelmien ratkaisun puolesta tapahtuvaa kampanjointia. (Rannikko 1996, 62-64.)

Muuttuva ympäristöliike kääntyi myös voimakkaamman poliittiseksi ja yhteiskunnalliseksi. Ympäristöongelmat nähtiin laajemmin yhteiskunnan ongelmiksi ja muutosvoima käännettiin yhteiskunnalliseen muutokseen, ei pelkästään tiettyjen alueiden suojeluun. (Lehtinen 2006, 51.) Samalla ympäristöministeriön ja Vihreän puolueen perustaminen institutionalisoi ympäristöpolitiikan. Myös Suomen luonnonsuojeluliitto asema vahventui: se sai vakaan aseman eri virastojen silmissä ympäristöliikkeen äänenkantajana ja sen edustajia alettiin kutsumaan jäseniksi virallisiin toimikuntiin ja komiteoihin. (Konttinen 1999, 5, 32, 35, Lehtinen 2006, 51.)

Ympäristöliike on nykyään monimuotoinen. Se koostuu kansainvälisten ympäristöjärjestöjen kansallisista organisaatioista (esim. Greenpeace, Maan ystävät) , kansallisista luontojärjestöistä (esim. Suomen luonnonsuojeluliitto, Animalia), kansallisista ympäristöjärjestöistä (esim. Dodo, Oikeutta eläimille), luontoharrastusjärjestöistä, yksittäisistä protestiliikkeistä ja yksittäisten luontokohteiden suojeluyhdistyksistä, autonomisista toimintaryhmistä sekä lyhytkestoisemmista kansalaisaloitteista ja -liikkeistä. Tämän lisäksi ympäristöasiaa ajaa myös ajoittain monet järjestöt, jotka eivät ole ympäristöjärjestöjä pääasiallisilta toimiltaan. Osa kansainvälisistä ja kansallisista järjestöistä myös jakautuvat paikallisiksi ryhmiksi ja osastoiksi. (Konttinen 1999, 31-32.)

Kerron seuraavissa alaluvuissa niistä järjestöistä, joissa haastatteltuni toimivat. Keskityn kuvaamaan toimintamuotoja, -rakenteita ja järjestöjen luonnetta järjestöjen omia nettisivuja lähteenä käyttäen. Kuvaukseni siis edustaa järjestöjen omaa näkemystä. Tarkoitukseni on luoda kuvaa siitä toiminta- ja aateympäristöstä, jossa haastatteltuni vaikuttavat.

4.1. Suomen luonnonsuojeluliitto ja Luonto-Liitto

Suomen luonnonsuojeluliitto koostuu 182 paikallisyhdistyksestä ja 15 luonnonsuojelupiiristä, jotka toimivat itsenäisesti luonnonsuojeluliiton alla. Luonnonsuojeluliiton päättävä elin on liittokokous, joka vallitsee kahdesti vuodessa kokoontuvan liittovaltuuston, joka valitsee liiton hallituksen. Tämän lisäksi luonnonsuojeluliitossa toimii työryhmiä sekä palkattuja työntekijöitä. (sll.fi/jarjesto/organisaatio.) Suomen luonnonsuojeluliiton rahoitus koostuu valtionavusta, jäsenmaksuista, yritysysteistyöstä ja Suomen Luonto -lehden tuloista (sll.fi/jarjesto/varainhankinta). Suomen luonnonsuojeluliitto tekee paikallista luonnonsuojelutyötä piirijärjestöjensä kautta, toimii asiantuntijana kuntien ja valtion eri toimielimissä sekä antaa lausuntoja. Luonnonsuojeluliitto näkee tärkeimmäksi tehtäväkseen ilmastonmuutoksen torjunnan, saimaannorpan suojelun, itämeren ja sisävesien vaalimisen sekä lähiluonnosta huolehtimisen. (sll.fi/jarjesto/tietoa.)

Helsingin luonnonsuojeluyhdistys (Helsy) on osa Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiriä. Vuonna 2015 sillä oli jäseniä 4539. (sll.fi/uusimaa/helsy/helsy.) Helsyn toimintaa ohjaa ja suunnittelee toimintaryhmät, joita kirjoitushetkellä on tapahtuma-, retki-, tiedotus-, kaava-, metsä- ja polkuryhmä sekä lepakkokerho (sll.fi/uusimaa/helsy/tulemukaan). Helsyn toimintamuotoihin kuuluu lausuntojen antaminen, yhteistyö viranomaisten kanssa, tiedon tuottaminen, seminaarit, luontoretket ja -kurssit. Helsy toimii ympäristön viihtyisyyden lisäämiseksi Helsingissä sekä ekologisen kestävyuden ja “alkuperäisluonnon” monimuotoisuuden säästämiseksi. (sll.fi/uusimaa/helsy/helsy/.)

Luonto-Liitto on vuonna 1943 perustettu Suomen luonnonsuojeluliiton nuorisojärjestö. Se koostuu kahdeksasta piirijärjestöstä ja kahdesta aluejärjestöstä, ja sen jäsenmäärä on noin 7500 henkilöjäsentä, joista jokainen kuuluu omaan piirijärjestöön. (luontoliitto.fi/luontoliitto.) Luonto-Liitto saa rahoituksensa valtionavustuksista, jäsenmaksuista ja varainhankinnasta (luontoliitto.fi/luontoliitto/toisu/Toimintasuunnitelma2017.pdf). Liitto toimii ympäristöpoliittisena vaikuttajana, ympäristökasvattajana ja luontoharrastuksen edistäjänä. Luonto-Liitto tavoittelee yhteiskuntaa, jossa luonnon itseisarvo ja moninaisuus ovat arvostettuja. (luontoliitto.fi/luontoliitto.)

Luonto-Liiton Helsingissä toimiva piirijärjestö on Luonto-Liiton Uudenmaan piiri (LUP). LUP järjestää luontoretkiä, -leirejä ja kursseja sekä pitää luontokerhoja. Järjestön toiminta on

nuorista koostuvien vapaaehtoisten ja hallituksen vetämää, joiden lisäksi järjestöllä on kolme palkattua työntekijää. (luppi.fi/yhdistys/lup-esittely/.) Piirijärjestöjen hoitaman ympäristökasvatuksen lisäksi Luonto-Liittossa toimii toimintaryhmiä, jotka toimivat poliittisesti aktiivisesti erilaisin kannanotoin, koulutuksin ja hakeutumalla toimikuntiin. Luonto-Liitto myös julkaisee kahta eri lehteä. (luontoliitto.fi/toiminta/.)

4.2. Maan ystävät

Maan ystävät on käsiteltävistä ympäristöjärjestöistä nuorin. Se perustettiin Suomeen vuonna 1996, osaksi kansainvälistä Friends of Earth International -verkostoa joka oli perustettu vuonna 1971 (maanystavat.fi/tietoa-maan-ystavista). Maan ystävät koostuu autonomisista toiminta- ja paikallisryhmistä, jotka ovat sitoutuneita Friends of Earth -verkoston toimintakriteereihin (maanystavat.fi/keinot-ja-periaatteet). Suomen Maan ystävien rahoitus koostuu pääasiassa Ulkoministeriön hanketuista ja ympäristö- sekä kulttuuri- ja opetusministeriön toiminta-avustuksista (maanystavat.fi/talous). Maan ystävien vaikutusmuotoina on tiedottaminen, poliittinen vaikutustyö, kannanotot, seminaarit, julkaisut ja mielenosoitukset (maanystavat.fi/keinot-ja-periaatteet).

Maan ystävät toimivat “ekologisesti kestävämmän, oikeudenmukaisemman ja demorkaattisemman maailman puolesta” (maanystavat.fi/tietoa-maan-ystavista). He lähestyvät ympäristöpoliittista vaikuttamista kahdella tasolla: yksilön elämään ja poliittiseen päätäntään vaikuttamisen kautta. Maan ystävät “ kannustaa ihmisiä vaikuttamaan omaan elämäänsä tiedostaen samalla olevansa osa kokonaisuutta tällä planeetalla” ja tarjoavat paikan toimia muutosvoimana (maanystavat.fi/tietoa-maan-ystavista).

Helsingin Maan ystävät koostuvat Helsingin seudun Maan ystävästä (Myhki) ja paikallisryhmän opiskelijasiivestä Helsingin yliopiston Maan ystävästä (Hymy). Myhki toimii liikenteen, ilmaston ja kasvissyönnin saralla. Tunnetuimpia toimintamuotoja Myhkillä on kriittiset pyöräretket. Hymy osallistuu keskusteluun Helsingin yliopiston sisällä ja järjestää muun muassa vegaanisia Kupolin herkkä -kansankeittiöitä. Paikallisjärjestöllä on kokoontumisia kahden viikon välein. (maanystavat.fi/ryhmat/helsinki.)

4.3. Greenpeace

Greenpeace on vuonna 1971 perustettu kansainvälinen ympäristöjärjestö, joka on jakautunut alueittain eri itsenäisiksi järjestöiksi, jotka noudattavat kattojärjestön painotuksia toiminnassa. Vuonna 1989 perustettu Suomen Greenpeace on tällä hetkellä osa Greenpeace Nordicia, jolla on oma hallitus. Greenpeace Nordic on Greenpeace Internationalin alueorganisaatio. Greenpeace International jakautuu 28 alueelliseen toimistoon (Telkänranta 2008, 291, greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Rakenne-ja-hallinto/). Greenpeace saa rahoituksensa yksittäisiltä lahjoittajilta, joita vuonna 2015 oli Pohjoismaissa 170 770 (greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Greenpeacen-rahoitus/).

Greenpeace keskittyy Suomessa metsien suojeluun sekä ilmasto- ja energiakysymyksiin. Kampanjoita Greenpeace Suomella on arktiksen, metsien ja merten suojelusta, ydinvoimasta, biopolttoaineista, ilmastomuutoksesta, myrkyistä, kestävästä maataloudesta ja aseistariisunnasta. (greenpeace.org/finland/fi/kampanjat/.) Greenpeacen toimintaan kuuluu suora toiminta, mielipidevaikuttaminen, poliittinen vaikuttaminen ja tutkimus- ja kehitystyö (greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/toimintatavat/).

Greenpeacen vapaaehtoiset toimivat osana kampanjoita ja paikallisryhmiä esimerkiksi jakaen tietoa, tehden taustatyötä ja osallistuen mielenosoituksiin (greenpeace.org/finland/fi/vapaaehtoiset/). Helsingin paikallisryhmä mainostaa Facebook-sivuillaan osallistuvansa eri kampanjoihin ja rekrytoivan uusia vapaaehtoisia eri keinoin (facebook.com/pg/greenpeacehelsinki/). Maailmanlaajuisesti Greenpeacella on 14 500 vapaaehtoista (greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Rakenne-ja-hallinto/).

5. LUONTOUSKONNON PAIKKA OSANA YMPÄRISTÖAKTIIVIEN LUONTOSUHDETTA

Mitä merkitsee luonto pääkaupunkiseutulaisille ympäristöaktiiveille? Entä ympäristöaktivismi? Millainen luontosuhde heillä on? Miltä näyttää luontouskonto tässä kontekstissa? Kansainvälinen ympäristöliike jakaa ajatuksensa ja toimintamuotonsa nopeasti ja luontouskonnon on nähty olevan yksi tällainen liikkuva ja kansainvälinen ilmiö (Taylor

2010, Benthall 2008, Gottlieb 2006). Suomessa ei kuitenkaan ole lähdetty selvittämään vaikuttavatko hengelliset tai uskonnolliset luontokokemukset ympäristöaktiivien luontosuhteeseen. Pureudun tässä analyysiosassa näihin kysymyksiin.

Rakennan analyysini kolmen koodauksen ja teemoittelun avulla muodostetun kategorian kautta. Haastatteluni jakautuvat kategorioihin suhteellisen tasaisesti: kolme haastatteltua on osa henki luonnossa -kategoriaa, viisi osa luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä -kategoriaa ja kolme osa ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriaa. Esittelen seuraavaksi jokaisen kategorian aloittaen kerrostuman huipulta: yliluonnollisia entiteettejä luontoon sijoittavista. Käyn jokaisen kategorian kohdalla läpi miten eri kategorioissa esiintyy teemojani: pyhä, rituaalisuus, kokemuksellisuus, miten luonto mielletään, uskonnollisuus ja muu merkityksellinen. Luvussa kolme esittelemäni teoriapohja antaa analyysille kehikon jota kautta käsittelen aihetta, jonka lisäksi myös viittaan teoriapohjassani tehtyihin havaintoihin luontouskonnosta.

5.1. Henki luonnossa

Henki luonnossa on tyypityksen ensimmäinen luokka. Haastatelluista henkilöistä tähän luokkaan kuuluu kolme henkilöä. He ovat aktiiveina useassa eri järjestössä: Greenpeacea, Suomen luonnonsuojeluliitossa ja eri eläinjärjestöissä. Aktiivismi painottuu erityisesti mielenosoituksiin ja muuhun annettuun toimintaan, mutta haastatellut myös ovat olleet tai ovat halunneet olla töissä järjestöissä. Ympäristöarvot myös näkyvät heidän elämässään erilaisten arjen kulutusvalintojen, kasvissyönnin ja kierrätyksen kautta. Kategorian luontouskonto on luontokeskeistä, siihen liittyy sielullinen luontokäsitys ja sen maailmankuva on tiedepohjaista. Rituaaliseen lähestymiseen liittyy esimerkiksi hakeutuminen suojelualueille tai muuten erityisen merkittäviksi koettuihin luontokohteisiin. Luontokokemukset ovat merkittävä osa henki luonnossa -tyypin luontosuhdetta ja elämää, ja kokemuksiin liittyy yhteenkuuluvuuden ja itsen pienuuden tunteita sekä voimakkaita kauneuden kokemuksia. Luonto ymmärretään sielullisena, pyhänä ja syvän kunnioituksen kohteena. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.)

Pyhä hahmottuu henki luonnossa -kategoriassa koskemattoman luonnon korostetun kauneuden ja erityisyyden sekä sielullisuuden kautta. Luonnon pyhyys sijoittuu siis erityisesti

koskemattomaan luontoon (eristyneisyys), mutta pyhyyteen liittyvän merkityksen ja transendessin voi kokea myös paikoissa joissa ihmisen kosketus on läsnä, mutta jotka kuitenkin mielletään luonnoksi tai jotka ovat erillään arkisesta elämästä (esimerkiksi katsellessa Kreikan merta ja vuoristoa) (kts. Luku 3.2.1. pyhän määrittelystä, Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.):

“mä kuitenkin ajattelen et on joku isompi voima ja kutsutaan sitä miksikä hyvänsä, mutta kyllä se nimenomaan tulee tuolta niinkuin luonnosta. Ja siin kyllä varmaan ollaan aika lähellä jonkinlaista pyhyiden määritelmää” - Raita

“Ehkä mä pikemminkin ajattelen niin että maapalloa kansoittaa lukuisat sielut, et ehkä se on pikemminkin semmonen metafora se luonto äiti.” - Pihlaja

Luonto nähdään erilaisten sielujen kansoittamana. Asiaa lähestytään eri kanteilta, joko sielusanan kautta tai määrittelemättä, esimerkiksi todeten että puut ovat tietoisia ja omaavat iän kartuttamaa persoonallista tietoa ja ymmärrystä maailmasta. Toisaalta luonto kokonaisuudessaan voi olla myös jonkin määrittelemättömän yliluonnollisen voiman lähde ja asuinsija. Maata kansoittavat sielut voidaan myös nähdä muodostavan jonkinäköisen äiti maan, joka ei välttämättä ole entiteetti itsessään. Eri näkemyksiä kuvasi niiden suhteellisen epämääräinen muoto ja myös sanalliset toteamukset, ettei niitä ole mietitty kovin pitkälle. Luonnon pyhyys, sen sielullisuus, nähtiin kuitenkin yhtenä luonnonsuojelun ja luontoon samaistumisen lähteenä. Ymmärrys sieluista ja voimasta luonnosta olikin läsnä kokemusten kautta, eivätkä haastatellut kokeneet tarvetta lähteä selittämään sitä itselleen enempää. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Näkemys luonnosta pyhänä ja sielullisena istuu Taylorin kuvamaan henkiseen animismiin (Taylor 2010, 14-15). Kiinnostavasti Taylorin nelijaon (gaialaisuus & animismi, henkisyys & naturalismi) toinen puoli, gaialaisuus, ei näkynyt henki luonnossa -kategoriassa tai muissakaan haastatteluissa. Gaia ei noussut sanana esiin yhdessäkään haastattelussa ja henki luonnossa -kategoriassakin lähin vastaavuus on Pihlajan esiintuoma äiti Maa, joka kuitenkin osoittautuu enemmän animistiseksi sielujen symboliseksi kokoontumaksi. Luonnon pyhyys koettiin erityisesti paikoissa, joissa ihmiskäden vaikutus on vähäisempi. Tämä on yhteneväinen Gouldin dokumentoiman pyhän kanssa, jossa maalle vetäytyjät näkivät pyhän muodostuvan juuri suhteessa ihmisen valtakulttuuriin – pyhää ei ollut löydettävissä kapitalistisesta maailmasta (tai järjestäytyneestä uskonnosta) vaan vain palaamalla luontoon (Gould 2005, 59). Myös Gottlieb kiinnittää huomiota suojelualueilla käymisen ja rituaalin ja pyhän paikoissa kuten kirkoissa ja

temppeleissä käymisen välillä (Gottlieb 2008, 157). Samoin henki luonnossa -kategorian haastatellut kokivat ”erityisen” luonnon sielukkaammaksi ja pyhemmäksi.

Albanese, Gould ja Taylor näkevät luontouskonnossa luonnon yhdeksi rituaalisuuden paikaksi. Erityisesti Gould korostaa tätä, nähden rituaalien ja symbolien kautta luonnosta saatujen kokemusten vahvistavan pyhän ja merkityksen tuntua. (Albanese 1990, 156, Gould 2005, 68, Taylor 2010, 110.) Henki luonnossa -kategoria seuraa tätä: luonto näyttäytyy ritualisuuden paikkana. Luonnossa oleminen kuuluu jokaisen haastatellun elämään ja siellä oleminen ja sinne meneminen nähdään luovan merkitystä elämään. Luonnossa oleminen myös poistaa muun elämän roolit ja asettaa itsen uudelleen raiteilleen. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Raita muotoilee luonnossa olemisen näin:

”et jotenkin pääsee sinne perusasioiden äärelle jos on vaikka ollut hektistä tai muuta, niin sit siellä sitä taas muistaa et mikä on niinkuin olennaista” -Raita

Luonnossa oleminen on yhteisöllistä, siihen usein liittyy jokin tekeminen (urheilu, marjastaminen) ja se on kokemuksellisesti voimakasta. Luontoon suhtaudutaan tietoisesti, sitä tarkkailaan, hengitetään ja ollaan läsnä. Yksi haastatelluista totesi myös harjoittavansa nature awarenessia ajoin, joskin koki, ettei se ole tarpeellinen luonnosta nauttimiseen ja siellä läsnäolemiseen. Nature awarenessilla hän tarkoitti tekniikoita aistien tietoiseen avaamiseen luonnon läsnäololle ja sille mitä havainnoi.¹¹ (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Luonnossa oleminen näyttäytyikin rituaalin määritelmäni mukaisesti erilleen asetettuna toimintana, jossa korostuu sen erilaisuus muista sosiaalisista todellisuuksista ja joka luo merkitystä maailmalle (kts. Luku 3.2.2.).

Osa rituaalisuutta näyttäytyy luonnon kaipuun kautta. Haastatteluissa korostui kaipuu erityisesti koskemattomaan luontoon, ja tunne siitä, että ei kerkeä tai saa mentyä luontoon tarpeeksi usein. Nämä pyhät paikat, eristäytyneet paikat myös kuvattiin paikoiksi, jossa luonnon voima tai sielullisuus tulivat esille (Haastattelut 101112016/1, 16112016/1):

11 Nature awareness on filosofia ja tekniikka, jossa pyritään tulemaan enemmän luonnolliseksi ihmiseksi, elämään todellisen ihmisluontonsa mukaisesti, ja avamaan ja sitä kautta tarkentamaan aistejaan syvempään luontokokemukseen. Suomessa nature awarenessia opettaa ainakin joensuulainen NordicByNature-yritys. (<https://www.nordicbynature.net/courses/nature-awareness-nature-education/>.)

“Kyl se on semmonen spesiaali juttu jos pääsee johonkin niinkuin hienoon metsään, [...] ja se on aina semmonen mihin mä hirveesti niinku kaipaen ja odotan et pääsee näkee semmosii spesiaali metsii, mut sit taas niinku kuitenkin tärkeintä on et ylipäättänsä nyt niinku liikkuu ulkona ja luonnossa. Se on niinkuin hyvinvoinnille tärkeätä oli se sitten vanhaa metsää tai ei, mut et se on aina semmonen ihana, spesiaali juttu, kun se tunnelma on aivan, mä muistan kun mä oon ekaa kertaa lapissa käynyt kunnon vanhassa metsässä, niin se oli ihan mystinen se kokemus, et se oli niin, se tunnelma oli niin erilainen, “- Raita

Joskin myös kaupunkiluonnossa kävely koettiin virkistäväksi ja elvyttäväksi, koskemattomaan luontoon meneminen koettiin erityiseksi tapahtumaksi, johon valmistauduttiin ja johon varattiin enemmän aikaa. Tämän voi liittää Taylorin, Gouldin ja Snyderin esiintuomaan pyhiinvaelluksen ajatukseen luontouskonnossa – lähiluonto koetaan tärkeäksi pyhän ylläpitäjäksi, mutta merkittäviin luontokohteisiin pyritään ja kaivataan kokeakseen jonkin suuremman tai aidomman (Snyder 2007, 905, Taylor 2010, 111-112, Gould 2005, 55).

Henki luonnossa -kategoriassa ympäristöaktiivisuus ei näyttäytynyt ritualisoituna: joskin ympäristöaktivismi nähtiin merkityksellisenä, ei se erottautunut haastateltujen elämälle merkitystä luovaksi tai erityiseen asemaan asetetulta (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1, vertaa Benthall 2008, 117). Tästä huolimatta ympäristöjärjestötoiminnan aloittaminen näyttäytyy ritualisoituna. Henki luonnossa -kategoriassa ympäristöjärjestötoiminnan aktiivinen aloittaminen sijoittuu elämän taitekohtiin: valmistumiseen, uuteen kaupunkiin muuttoon, lasten aikuistumiseen. Siirtymävaiheeseen liittyy myös halu uppoutua koko voimavarallaan ympäristöaatteeseen: haastatellut olivat tai halusivat myös työllistyä järjestöihin. Halava muotoilee aktivoitumisensa näin:

“No joo varmaan ihan semmonen elämänmuutos, et mun lapset aikuistu ja muutti pois kotoa ja mulle tuli eksistentiaalinen kriisi. Ja sitten ilmastonmuutos on semmonen asia mistä oon ollut tietonen jo varmaan viimeiset kymmenen vuotta, ja sit suhtautunut siihen vähän silleen et voiku se menis pois, taputan tässä korviani, mutta ei se oo mennyt pois, yllätys yllätys, [...] mietin paljon ihan tosissani et mä voisin ruveta jonkinsortin lobbaajaksi, et mulla olis niinkuin ammatilliset rahkeet siihen.“ - Halava

Hetkellisesti elämän merkitys on voimakkaasti sidoksissa juuri ympäristöjärjestötoimintaan (vastapainona siihen, että se on laajemmin sidoksissa luontoon), sen kautta muovataan itselle

uutta asemaa yhteisössä ja se erottuu erilleen asetettuna muusta elämästä. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Sekä Gould että Taylor puhuvat kääntymyksestä, Gould enemmän toimintana, rituaalina, ja Taylor uskonnollisena kokemuksena. Kummassakin korostuu selkeä ero ennen ja jälkeen elämässä; Turnerin rituaalimääritelmän mukaisesti, rituaalin läpikäyvän henkilön sosiaalinen asema kokee muutoksen. (Gould 2005, 24-27, Taylor 2010, 128, Turner 1991 (1997), 94.) Yhtälailla henki elämässä -kategoriassa ympäristöaktivismi tulee osaksi elämää ja tuo stabiiliutta ja toimintaa aiemman tilalle. Elämän merkitys löytyy ympäristöaktivismiin toiminnan kohteesta – luonnosta.

Henki luonnossa -ihmiset kokevat luonnon energisoivana, lohduttavana ja rauhoittavana. Tämän myös todetaan olevan tieteellisen tutkimuksen mukaista. Luonto palauttaa perusasioiden äärellä ja siellä voi myös tuntea kuuluvansa luontoon. Kategoriassa luontoon liittyä oman pienuuden kokeminen luonnon suuruuden edessä, läsnäolon kokemuksia ja voimakkaita kauneuden kokemuksia, joskaan jokaisella haastatellulla ei välttämättä ole näistä kaikkia. Halava kertoo luonnon kauneudesta ja luonnossa olosta näin:

“... et sit myös semmonen luonnon kauneus, et välillä mua melkein itkettää kun on jossain myrskyävän meren äärellä tai kesäpäivänä metsässä, kun se sammal tuoksuu, kun se lämpö nostaa kaikki tuoksut irti sieltä tai jossain joo. Kyllä usein tulee voimakkaita elämyksiä ja koen semmosta, en tiedä meneekö se semmosen uskonnollisen kokemuksen puolelle, mutta niinkuin myös ehkä jotain, yhteenkuuluvuus voi olla liiottelua, mä oon niin kaupunkilaistaustainen, mulla ei oo semmosta että kuulun luontoon, mut mä tunnen aina semmosta fyysistä ja henkistä helpottuneisuutta kun mä oon ulkona ja luonnossa.” - Halava

Voimakkaita kauneuden kokemuksia kuvattiin mykistäviksi ja herkistäviksi. Pienuuden kokemiseen taas liittyy erityisesti nöyryys ja kunnioitus, mutta myös turva. Läsnäolon kokemuksiin liittyi turvaa, ajatus siitä, että joku tai jotkut katsovat perään ja huolehtivat, ettei ole yksin. Yhteenkuuluvuus ei ollut kokemus joka löytyi kaikilta; osa haastatelluista teki eron yhteenkuuluvuuden ja sen tunteen kanssa että kuuluu luontoon. Kaikki haastatellut joko kokivat yhteenkuuluvuutta tai tunsivat kuuluvansa luontoon. Kokemukset liittyivät monipuolisesti erilaisiin luontotyyppeihin ja eri luonnontilaisuuden asteisiin, mutta luonnontilaiset alueet ja toisaalta konkreettisen suuret luontokohteet (avoin meri, vuoret) korostuivat kokemuksissa. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Luontouskonnon kokemuksellinen ulottuvuus on kuvailtu liittyvän erityisesti itsen tuntemuksen muutokseen, itsen laajentumiseen, pienuuteen, hajoamiseen ja

yhteenkuuluvuuteen (Gould 2005, 70, Gottlieb 2006, 153, Taylor 2010 79, 91, 116, 128). Gould kuvailee myös kokemuksellisuuden vahvistavan ajatusta luonnon pyhydestä (Gould 2005, 31, 33). Henki luonnossa -kategoriassa mykistävät kokemukset sijoitettiin yleisimmin koskemattomaan, pyhänä pidettyyn luontoon. Kuten edellä todettu, kategorian kokemuksellisuuteen liittyy myös korostetusti kaipuu luontoon, mutta erityisesti koskemattomaan luontoon, ja tunne siitä, että ei kerkeä tai saa mentyä luontoon tarpeeksi usein. Tämän kaipuun myös koettiin lisääntyneen jatkuvasti. (Haastattelut 10112016/1, 16112016/1.) Kokemuksellinen ulottuvuus siis kohtaa rituaalisen pyhissä paikoissa.

Luonto näyttäytyy Henki luonnossa -kategoriassa itseisarvoisena niin itsestäänselvästi, että mahdollisuus siitä, ettei sitä pitäisi itseisarvoisena voi järkyttää. Luonto näyttäytyy jonain suurempana, jonain johon pyrkiä, mutta jota ihminen (joka joskin myös nähdään luontona ja samalla siitä erillisenä) ei sitä aivan saavuta:

“Sudessa on kaikki mikä ihmisessä vois olla, mutta mihin me ei jotenkin yletetä.”
- Pihlaja

“Mä hämmennyin kun mä en ymmärtänyt kysymystä kun se on itselle ehkä niin itsestään selvää, tottakai se luonto on nimenomaan se[itseisarvoinen]. [...] Mä en tiedä mikä se olis jos niin ei olis, et mikä se vaihtoehto olis et jollain linnulla ei oliskaan arvoa, on mulle jotenkin tosi absurdi ajatus.” - Raita

Luonto onkin henki luonnossa -ihmisille kaikki, se on elämän alku. Luonto nähdään keskinäisriippuvaisena ja toisiinsa verkottuneena. Ihminen nähdään mitättömänä luonnon suuruuden edessä, mutta toisaalta tasapainon rikkojana, joka on pelastuksen tarpeessa. Ihmisen tulisi kategoriassa pyrkiä tasaveroiseksi osaksi luonnon palettia, nähdä itsensä osana luontoa, ja saavuttaa sitä kautta tasapaino.¹² Ymmärrykselle luonnosta nähdään tärkeäksi tieteellinen pohja, joka on innostanut toimintaan ja joka myös legitimoii toiminnan. (Haastattelut 9112016, 10112016/1, 16112016/1.) Taylor näkee luontouskonnon (tumman vihreän uskonnon) perustaksi ajatukset luonnosta keskinään riippuvana, itseisarvoisena ja pyhänä (Taylor 2010, 102). Luonto näyttäytyykin juuri näin henki luonnossa -kategoriassa. Myös Albanese tuo esille luontouskonnon 1900-luvun lopussa nousseen ajatuksen

12 Ihminen nähdään tasapainon rikkojana ja osa tuo esille että ihminen ei aivan ylety johonkin osaan itseään, johonkin joka on läsnä muussa luonnossa, kuten Pihlaja tuo esille puhuessa susista. Tämä lähenee Woodheadin ja Heelasin elämän henkisyyskäsityksen osana pitämää dualistista ihmiskäsitystä (Woodhead & Heelas 2000, 15, 110-111, 117). Haastattelut eivät kuitenkaan tuo esille heissä itsessään tapahtuvaa kamppailua henkisen ja vallitsevien käsitysten muovaaman itsen välillä.

keskinäisriippuvuudesta ja maapallosta yhteisönä (Albanese 1990, 154). Teema jatkuu hieman eri painotuksin Gouldin tutkimuksessa, jossa nousee esille erityisesti yhteenkuuluvuus ja side luontoon ja luonnon kanssa (Gould 2005, 31). Gould tuo esille siteen tiettyjen luontokappaleiden, kuten kivien, tai tietyn puun kanssa. Myös Taylor puhuu sisarellisesta suhteesta eri organismien kanssa osana luontouskontoa (Taylor 2010, 79, 128). Henki luonnossa -kategoriassa tämä tuli esille tärkeinä luontotyyppeinä, omina “kotielementeinä”, ja itselle läheisinä eläiminä: eläiminä, jotka koettiin omiksi “sielueläimiksi” tai muuten erityisen lämpimiä tunteita herättäviksi (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1). Myös ajattelun tiedepohjaisuus nähdään osana luontouskontoa (Taylor 2010, 14, Albanese 1990, 198, Benthall 2008, 123, 138-139, Nelson 2010, 7, 114). Taylor ja Albanese nostavat tiede- ja teknologiapainotukset henkisen tulkinnan rinnalle, kuvaten ymmärryksen tieteestä ja teknologiasta olevan henkisen ja intuitiivisen ymmärryksen tukena.¹³ Henki luonnossa -kategoriassa tieteen ja henkisen yhdistäminen näyttäytyy jokseenkin näin, joskin haastatteluissa esiintyi myös tieteen korostamista ja henkisten kokemusten vähättelyä, tematiikka, johon tartun myöhemmin uudelleen.

Henki luonnossa -kategorian ihmiset kokivat luonnon suojelutarpeen johtuvan ihmisten aiheuttamista laajoista tuhoista, jotka aiheuttavat kärsimystä enenemissä määrin läpi maapallon (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1). Yksi haastatelluista toi esille myös ihmiskunnan loppumisen, katastrofin läheisyyden ja sen oikeudenmukaisuuden ihmiskunnalle “linkoolaisittain” (Haastattelu 9112016). Pentti Linkolaa¹⁴ ei muuten tuotu haastatteluissa esille, eikä katastrofinpelko ollut muuten samalla tavalla läsnä, vaan painopiste oli tuhossa ja kärsimyksessä¹⁵. Lopun odotus on asia, jota luontouskontoa tutkittaessa on sivuttu, mutta ei suuresti kehitetty (Taylor 2010, 84, Gould 2005, 231, Benthall 2008, 138). Se nähdään yhtenä uskonnollisuuden piirteenä, jota esiintyy erityisesti radikaalien ympäristöajattelijoiden piirissä. Se lieneekin osa joidenkin luontouskovaisten uskontoa, mutta ei merkittävä osa itse luontouskontoa.

13 Suhtautuminen vaihtuu Nelsonin ja Benthallin kohdalla. Nelson näkee ympäristöaktivistien tiedepohjan kahtaanelaisena: toisaalta tiedettä vääristelevänä, mutta edellisten tavoin tieteeseen pohjautuen, ja toisaalta tiedettä vastaan pyristelevänä. Benthallin analyysi keskittyy pohtimaan miten henkisyys vaikuttaa tieteeseen ja sen luotettavuuteen. (Benthall 2008, 123, 138-139, Nelson 2010, 7, 114.)

14 Pentti Linkola on suomalainen radikaaliympäristöajattelija, joka on julkaissut useita kirjoja ja esseitä ja vaikuttanut laajasti suomalaiseen keskusteluun luonnosta ja ympäristönsuojelusta. Katso esim. Oittinen 1993.

15 Tässä huomattavaa on, etten haastatteluissa kysynyt maailmanlopusta tai ihmiskunnan tulevaisuudesta. Tuho, kärsimys ja katastrofi olivat asioita, joita tuotiin esiin kysyessäni miksi luontoa pitää suojella ja onko luonnonsuojelu velvollisuus

Kaikki henki luonnossa -kategorian ihmiset identifioivat itsensä jollain tapaa uskonnollisesti tai henkisesti. Kategorian haastatellut kokivat pääosin uskovansa johonkin ilman yhteisöä: kaksi haastatelluista uskoivat johonkin mikä ei tarvitse struktuuria tai välttämättä edes määrittelyjä sen enempää ja yksi identifioi itsensä buddhalaiseksi, mutta ilman yhteisöä johon kuulua. Tällöin yliluonnollista voi kohdata luonnossa, mutta se ei kaipaakaan virallisia esittelyjä. Yksi haastatelluista kuului myös ortodoksiseen kirkkoon, mutta koki olevansa kirkon jäsen muista kuin uskonnollisista syistä. Uskonnollisuuden tai henkisyyden nähtiin myös vaikuttavan luontosuhteeseen, erityisesti syvä empatia kaikkea elävää kohtaan nähtiin kumpuavan täältä. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.):

“mut ehkä just eläimiin ja luonnonsuojeluun varmaan liittyy se, se ajatus mikä tulee myös sieltä buddhalaisuudesta, se elämän pyhyydestä. Niin ehkä varmaan sen tyyppinen siellä myös vaikuttaa, kaikella on buddhaluonne. En mielellään revi edes kasveja tai tee semmostakaan jos ei oo pakko.” - Raita

“Et mä koen hengellistä suhdetta mun ympärillä olevaan ja mussa itsessä olevaan luontoon. Öö, mun on hirveen vaikea ajatella et mä olisin motivoitunut olemaan tai elämään niin sanotusti aktivistin tai ympäristötietoisien ihmisen elämää jos se olis vaan sitä et mä luen jotain luonnontieteellistä tutkimusta miten tää johtaa tähän ja tähän koska, niin se on mulle eettinen kysymys ennenkaikkea eikä luonnontieteellinen. Ja myöskin mä näen et meidän kulttuuri on johtanut siihen et tilanne on mikä on, sitä ei voi myöskään korjata pelkästään sillä et me tehdään jotain teknisiä ratkaisuja.” - Pihlaja

Tämä sopii erityisesti Albanesen näkemykseen, jossa luontouskonto on muiden uskontojen sisällä vaikuttava tapa luoda merkitystä maailmassa (Albanese 1990, 155). Toisaalta vähäinen tarve yhteisöllisyydelle voi nähdä Woodheadin ja Heelasin kuvaaman hengellisyyden kaltaisena ilmiönä, jossa uskonnollisuuden keskiössä on itse (Woodhead & Heelas 2000, 111). Pohdinnan arvoista on myös Benthallin ja Nelsonin esille tuoma ajatus ympäristöjärjestötoiminnasta rituaalisena ja järjestöistä joillekin uskonnollisena yhteisönä (Benthall 2008, 117, Nelson 2010, 17). Henki luonnossa -kategorian ihmiset kokivat, että ympäristöjärjestötoiminta ja sitä kautta mahdollistuva samanmielisten kanssa keskustelu auttaa todennäköisesti oman ympäristöahdistuksen kanssa, mutta he eivät nähneet järjestötoimintaa sosiaalisille suhteilleen tai arjen rakentumiselle merkittävänä. Vastaavan kaltaisten väitteiden esittäminen vaatisikin syvällisempää tutkimusta.

Kiinnostavaa henki luonnossa -kategorian suhteessa uskontoon on myös siihen liittyvä identifikaation ja erottautumisen prosessi¹⁶. Haastatellut toisaalta käyttivät uskonnollista kieltä ja identifioituivat henkisesti tai uskonnollisesti, mutta samalla myös asettivat uskomisensa huumorin ja kyseenalaistamisen kohteeksi esimerkiksi todeten kokemuksensa kuulostavan “hourailulta”, esittävänsä jotain yleensä “puoliksi läpällä” ja käyttämällä sanoja kuten “hörhö” ja “wannabe”. Tämän voi nähdä suojautumiseksi mahdolliselta kritiikiltä, ja osa haastatelluista toikin esille kohdanneensa negatiivista palautetta ympäristöjärjestöissä liittyen omiin uskomuksiinsa. (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1.) Esa Konttinen tuo esille samanlaisen keskustelun ympäristökansalaisuutta koskevassa haastatteluaineistoissaan: ympäristöaktiivit olivat huolissaan liikkeen uskottavuudesta. Uskottavuutta ylläpidettiin rationaalisuudella, tiedollisella argumentaatiolla ja valistavalla toiminnalla. (Konttinen 1999, 211-212.) Haastatteluissa rationaalisuuden ja tiedollisten argumenttien korostaminen eettisen ja maailmankuvallisen muutoksen kustannuksella koettiin osaksi negatiiviseksi ja siitä toivottiin päästävän jo eteenpäin. (Haastattelut 101112016/1, 16112016/1.) On siis nähtävissä että haastatellut osallistuivat toteamuksillaan tähän keskusteluun, sekä ottamalla tietoisien roolin keskustelijoina että keskustelun vaikuttaen pohjavireenä siihen, miten itseään voi muotoilla ympäristöaktiivina. Gould kuvaa samankaltaista ilmiötä: omaan uskomusmaailmaan suhtaudutaan huumorilla, nähden se osin naurettavana, vaikka samalla itselle tärkeänä ja toteutettavana. Gould näkee sen esimerkkinä Catherine Bellin rituaalin tajusta: se mikä järjeshäisesti näyttää huvittavalta, on kuitenkin rituaalisesti ja symbolisesti tärkeää. (Gould 2005, 54, 64-65, Bell 1992, 69-93.) Sama voidaan nähdä henki luonnossa -kategoriassa: vaikka jokin uskomus tai lähtökohta voi näyttäytyä hupsulta jossain tai jonkun toisen kontekstissa, on se itselle merkityksellinen ja tosi.

5.2. Elämän merkitys luonnosta/ympäristöaktiivisuudesta

Elämän merkitys luonnosta/ympäristöaktiivisuudesta¹⁷ on toinen luontouskontoa edustava kategoria. Haastatelluista tähän kuuluu viisi henkilöä. He toimivat useissa eri järjestöissä:

16 Identifikaatioiden ja erottautumisten analysointi on tärkeä osa retorista analyysia. Identifikaatiolla tarkoitetaan ilmiöiden ja ihmisten yhdistämisen retorisia prosesseja joilla pyritään vaikuttamaan toisiin. Erottautuminen on on identifikaatio vastakohta, tietyistä ilmiöistä ja ihmisistä eron tekeminen. Identifikaatio ja erottautuminen on merkittäviä retorisia keinoja ristiriitatilanteissa ja yhteiskunnan järjestyksen luomisessa ja ylläpitämisessä. (Sakaranaho 2001, 14-15.) En muuten työssäni käytä retorista analyysia, mutta henkisyys ja uskonnollisuuteen liittyvä puolusteleminen ja toisaalta negatiivinen suhtautuminen oli selkeästi läsnä tutkimusaineistossani. Toisaalta huomio on merkittävä myös teoreettisen valintani takia, jonka takia koen piipahduksen retoriseen analyysiin tarpeelliseksi.

17 Tekstin sujuvuuden takia viittaan kategoriaan myös lyhennetyksi elämän merkitys -kategoriana.

Maan ystäväissä, Greenpeacea, Luonto-Liitossa sekä näiden lisäksi muissa ympäristö- ja kestävä kehitys -järjestöissä. Toimijat ovat hyvin aktiivisia järjestöissään ja käyttävät merkittävän osa vapaa-ajastaan järjestötoimintaan, esimerkiksi toimien erilaisissa hallitus- ja työryhmäpesteissä, osallistuen ruuanlaittoon, leirien järjestämiseen ja mielenosoituksiin. Ympäristöaktiivisuus ja luonnonsuojelu myös ohjaavat heidän arjen valintojaan, esimerkiksi ruuan, kulutuksen ja opiskelu- ja työuran osalta. Kategoriassa korostuu nimensä mukaisesti merkityksen kokeminen ympäristötoiminnan ja luonnon kautta. Rituaalisuutta ja uskonnollisia kokemuksia esiintyy. Aiemmasta poiketen luonnossa ei nähdä minkäänlaisia yliluonnollisuutta vaan ajatukseen saatetaan suhtautua jopa negatiivisesti. Luonto ymmärretään pyhänä, itseisarvoisena, kunnioituksen ja nöyryyden kohteena sekä elämää ylläpitävänä voimana. (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.)

Toisin kuin henki luonnossa -kategoriassa, luonto ilmenee moninaisena ja siihen suhtaudutaan eri tavoin. Erityisen monimuotoinen ja mahdollisimman vähän ihmisen koskema luonto nähdään arvokkaana ja siihen liittyy myös merkittäviä kokemuksia. Toisaalta korostetaan lähiluonnon merkitystä, sillä haastatellut kokivat tärkeäksi sen, ettei ihmistä eroteta luonnosta. Luontoa ei itse-identifioida pyhäksi, mutta luonto näyttäytyy osin pyhän määritelmän mukaisesti erilleen asetettuna ja elämän merkitykseen liittyvänä (kts. Luku 3.2.1.). Elämän merkitys -kategoriassa luonnon pyhyys ei ilmene niinkään tiettyjen luontoalueiden merkityksen korostamisena, vaan luonnon asemalla kunkin henkilökohtaisessa elämässä:

“Mut on siin myös ihan se että mä koen, et mä haluan olla niinkuin jotenkin näkemässä enemmän sitä luonnontilaisuutta ja haluan pitää semmosta yhteyttä luontoon yllä, kun jotenkin niin, jos aina vaan pyörii täällä kaupungissa ja näin, jossa kuitenkin silleen oikeesti niinkuin luonnontilaista ympäristöä on aika vähän, niin sit jotenkin kadottaa sen yhteyden niinkuin jotenkin myöskään sitä kautta ei sit arvosta sitä karuu faktaa että me eletään rajallisella maapallolla jolloin meidän täytyy suhteuttaa kaikki se eläminen siihen” - Paatsama

“Mä kans huomaan et jos ottaa kovasti päähän tai jotain, kun menee hetkeks ulos ja kattoo jotain ohi virtaavaa vettä, niin kyllä se on aika sellanen zen sen jälkeen.” - Lehmus

Luonto on eriytetty osa elämästä, siellä olo saa muun elämän asettumaan paikoilleen, irtanaisena se antaa tarvittavan etäisyyden muuhun elämään. Pyhyiden määritelmän mukaisesti luonto myös merkityksellistää elämää. (kts. Luku 3.2.1. pyhyiden määritelmästä, Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.)

Pyhyyteen liittyy myös merkitykselliset paikat:

“on mul sellasii tavallaan lempipaikkoja missä aina tavallaan mihin toisaalta joskus menee et mä haluan mennä sinne paikkaan koska mulla on tietynlainen olo tai et mä en oo ollut siellä pitkään aikaan tai muuta. Tai sit jos niihin muuten vaan tulee menneeks niin sit niinku tavallaan tiedostaa sen et vitsit tää on ihana paikka, et tää on yks mun lempipaikkoja maailmassa” - Mänty

Nämä paikat ovat merkityksellisiä henkilökohtaisella ja pitkäaikasella tavalla. Niihin haluaa palata ja nähdä ne vuodenaikojen ja vuosien muutoksessa. Ihmisen tuoma muutos, kuten metsien hakkuu tai tien teko, aiheuttavat surua ja vihaisuuttakin, mutta ne eivät vähennä paikan merkitystä. Nämä paikat ovat myös edellä esitetyn kaltaisesti kognitiivisesti erossa muusta elämästä – niihin tullessa palaa rauhalliseen mielentilaan ihastelemaan paikan erityisyyttä. (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Elämän merkitys -kategoriassa luonto on Albanesen esille tuomalla tavalla moninainen: siihen suhtaudutaan läheisesti ja käytännöllisesti, mutta samalla ihmetellen. Luonto myös toimii suhteuttavana tekijänä. (Albanese 1990, 6, 8.) Aiemmasta henki luonnossa -kategoriasta ja esimerkiksi Gottlieb'n näkemyksistä (Gottlieb 2006, 157) poiketen luonnonsuojelualueita tai muuten ihmiskosketukseltaan vähäisiä luontoalueita ei pidetä suoraan pyhinä. Pyhyys muodostuu enemmän Gouldin aineiston tavoin osana arkielämää: joka päiväisessä elämässä luonnon kunnioittamisen ja itseisarvoittamisen kautta (Gould 2005, 221).

Rituaalisuus näyttäytyy elämän merkitys -kategoriassa aiemman henki luonnossa -kategorian tapaisesti. Luonnossa muut sosiaaliset todellisuudet liukenevat ja oma elämä suhteutuu ja merkityksellistyy, seuraten rituaalisuuden määritelmääni. Luonto toimii tasapainottavana ja juurtavana, se saa ymmärtämään oman rajallisuutensa ja elämän monimuotoisuuden, ja irrottaa sosiaalisesta todellisuudesta. Henki luonnossa -kategorian tapaisesti luonnossa oloon liittyy usein yhteisöllisyys ja jonkinlainen tekeminen (esimerkiksi marjastaminen, urheilu, leirit). Luontoon liittyy myös aiemman kategorian kaltaisesti kaipuu, tunne että saa käytyä

luonnossa harvemmin kuin mitä tuntee tarvitsevansa tai haluavansa. (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Näihin rituaaleihin liittyy myös Turnerin esiintuoma yhteisön tasa-arvoisuus ja erilainen rakenne:

“varmaan just tähtitaivasta katsoessa tai auringonlaskua katsoessa voi tulla sellasia hetkiä et on vaan silleen et, no en mä tiedä, ehkä se on se hartaus. Tai just silleen et saattaa olla porukassakin, mut silleen et ollaan ihan hiljaa ja katotaan mitä siinä ympärillä on, et ei niinkuin tarvi puhua ja on sellanen fiilis et tää on nyt tosi hieno hetki. En mä tiedä miksi, mutta tässä on nyt jotain.” - Vaahtera

Luonnossa koettu suhteellisuus ja elämän merkitys myös linkittyy ympäristöaktivismiin ja tarpeeseen suojella luontoa (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2):

“Et siellä löytää sen niinkuin suhteellisuuden tajun, ja ehkä se auttaa juuri ymmärtämään että miksi tätä pitää puolustaa ja nähdään miten tärkeetä se on koska se on just näin, et siellä tajuaa mikä on oleellista ja mikä ei.” -Kuusi

Taylorin kuvaama rituaalisuus luontouskonnossa käyttäytyy juuri näin. Rituaalisuuden kautta elämään tulee merkitystä ja se on yhteisöllistä. Tämän lisäksi rituaalisuus johtaa ja vahvistaa ympäristöystävälliseen toimintaan. (Taylor 2010, 104-105.) Elämän merkitys -kategoriassa ritualisoitu luonnossa olo paitsi luo merkitystä elämään, se myös vahvistaa ja luo ympäristönsuojelun perusteita.

Rituaalisuutta esiintyy myös ympäristövalinnoissa. Esimerkiksi Paatsama, joka pyöriilee ympäristösyistä kaikkialle, kertoo pyöräilyn olevan hänelle toimintaa, joka saa ymmärtämään ihmisen elämän rajallisuutta ja joka ylläpitää kehon ja mielen yhteyttä, vahvistaen mieltä. Hän lähestyy aihetta samoin kuin mitä lähestyy luontoa. Hän näkee luonnossa koetun rajallisuuden syntyvän erosta muun elämän kanssa – luonnossa olo näyttäytyy selkeästi erillisenä muusta elämästä ja sen kautta pystyy ymmärtämään elämän rajallisuutta. (vrt. rituaalin määritelmä luku 3.2.2., Haastattelu 101112016/2.) Gottlieb tuo esille juuri pyöräilyn uskonnollisena toimintana, joka tuo hyvin esille toimen yhteisöllisen (maailman auttaminen) ja henkilökohtaisen puolen (oman mielen auttaminen) (Gottlieb 2006, 165). Taylor argumentoi että ympäristöystävällinen toiminta, joka pohjautuu luonnon pyhyyteen tai moraaliseen vastuuseen ei-ihmisistä, on osa luontouskontoa (Taylor 2010, 104, 206). Hän näkeekin että

pyörilyn kaltainen toiminta on osa luontouskontoa, mutta ei välttämättä ole rituaalista. Tämä toistuu muissa elämän merkitys -kategorian ihmisten ympäristöystävällisissä toimissa: kierrättäminen, kasvissyönnö ja ympäristöystävällisten kulutusvalintojen tekeminen nähdään henkilökohtaisena velvoitteena, mutta niin automatisoituna, ettei siihen kiinnitä huomiota (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2).

Kokemuksellisesti elämän merkitys luonnosta/ympäristöaktiivisuudesta -kategoria vastaa pitkälti aiempaa. Kategoriaan kuuluu itsen pienuuden kokemuksia luonnon suuruuden edessä, läsnäolon kokemuksia, yhteenkuuluvuuden ja voimakkaita kauneuden kokemuksia. Kategoriassa kokemuksia voidaan itsekuvailulla henkiseksi tai ”rationaalisen mielen ylittäviksi”, mutta niiden vaikutus luontosuhteeseen nähdään vähäisenä:

”se ei oo ollut se luontokokemus tai jotenkin, mä oon miettinyt sen silleen, mä oon pohjimmiltani kuitenkin tämmönen tosi kaupunkilainen niinku ympäristötoimija, et se ei tuu siitä et metsät on mulle pyhiä paikkoja tai se kokemus on joku suuri yhteys mitä mä tunnen johonkin äiti maahan seistessäni jossain kalliolla, et se ei oo tullut siitä, mut se ei tarkoita ettei mulla olis koskaan tällasii kokemuksia, mut se ei missään nimessä oo se lähtöpiste joka on tuonut mut näiden juttujen luo.” -Mänty

Kokemuksen sijaan korostetaan tiedon ja siihen pohjautuvan tietoisuuden suhteen muodostamisen merkitystä. Kokemus nähdään tätä tukevana ja konkretisoivana, ja siten oleellisena ympäristöystävälliselle luontosuhteelle, mutta tieto on aloittava tekijä. Luonto nähdään hyvin kiinnostavana ja ihmeellisenä ja tätä kiihdyttää tiedollinen kiinnostus luontoon. (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Elämän merkitys -kategoriassa korostuu Taylorin analysoimien tutkijoiden ja kirjailijoiden tapainen suhtautuminen: tieteellisen maailmankuvan ja tieteen merkitys kohtaa hengelliset luontokokemukset ja -suhteen (Taylor 2010, 17-20, 27-31, 35). Tämä on jatkumoa Bramwellin tutkimustuloksiin ekologien parissa (Bramwell 1989, 45). Tiedepohjaisuus nähdään myös muussa tutkimuksessa osaksi luontouskontoa kuten aiemmin todettu (Taylor 2010, 14, Albanese 1990, 198, Benthall 2008, 123, 138-139, Nelson 2010, 7, 114). Vaikka tiedepohjaisuus on tärkeässä roolissa myös henki luonnossa -kategoriassa, se korostuu elämän merkitys -kategoriassa aiempaa voimakkaammin.

Luontosuhdetta myös muodostetaan tietoisesti ja se nähdään asiana, joka on todella tullut osaksi minuutta vasta tietoisien pohdinnan tuloksena, usein vasta aikuisena. Osalla korostuikin ajatus lapsuuden luontokokemuksista ei niinkään luontokokemuksina kuin kokemuksina luonnossa. Luonto saattoi olla haastateltujen lapsuudessa paljonkin osana, mutta kokemus oli, ettei lapsena osattu havainnoida luontoa, ettei lapsena ollut läsnä luonnossa tai se havaittiin liian rajautuneesta perspektiivistä, kykenemättä näkemään luonnon koko ihmeellisyyttä. Kategoriassa korostuikin eron teko menneen ja nykyisen luontosuhteen ja toisaalta kaupunkiluontosuhteen ja muun luontosuhteen välillä. Nykyinen luontosuhde nähdään muotoutuneen tiedon lisääntymisen ja sen soveltamisen kautta, kokemus siis tulee tietoisten ja tietoon pohjautuvien ponnistelujen tuloksena. (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Selkeä raja menneen ja aiemman luontosuhteen välillä tulee esille myös Gouldin ja Snyderin tutkimuksissa (Gould 2005, 25, Snyder 2007, 901). He kuvaavat tätä kääntymyksenä. Elämän merkitys -kategoriassa ei kuitenkaan korostus yhtenä hetkenä tapahtunut muutos, vaan muutos on vähittäistä vaikka ero menneen ja nykyisen välillä onkin selkeä. Eronteon voi nähdä myös osaksi tiedepohjaisuus-keskustelua. Elämän merkitys -kategoriassa korostuu tieteellinen ymmärrys luonnosta ympäristöaktiivismin, mutta myös luonnon kokemuksellisen lähestymisen pohjana. Tällöin tietoa edeltänyt aika ymmärretään erilaiseksi myös kokemukseltaan.

Luonto näyttäytyy elämän merkitys -kategoriassa itseisarvoisena, jopa itsestäänselvyyteen tai ”tosiasiuteen” saakka. Luonto on ”ylläpitävä voima” ja kaiken elämän perusta, ja siihen tulee suhtautua kunnioituksella ja nöyryydellä. Ihmisellä on myös jonkinlainen velvollisuus luontoa kohtaan luonnolta elämän saaneina. (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Myös ympäristönsuojelu nähdään velvollisuutena kuten Lehmus asian muotoilee:

“Onhan ihmisellä tässä maassa lakiin kirjattu velvollisuus auttaa pulassa olevaa ihmistä. Siis lain mukaan hän on pakko jos tapahtuu vaikka onnettomuus, niin on pakko mennä ja auttaa. En mä näe et miks ikäänkuin luonto joutuis olemaan mitenkään eri asemassa. Et jos jokaisella ikäänkuin ihmisellä on itseisarvo niin miks luonnolla ei saisi olla sitä samaa” - Lehmus

Luonto nähdään myös olevan tasa-arvoisessa asemassa ihmisen kanssa, yhtä tärkeää ja yhtä arvokasta. Luonto on keskinäisriippuvaista tieteellisen syy-seuraus-suhteen tasolla ja luontosuhteelle tärkeää on rajallisuuden käsite. (Haastattelut 101112016/2, 16112016/2,

19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Taylor määrittelee vihreän uskonnon perustaksi ajatuksen ympäristöystävällisestä toiminnasta uskonnollisena velvollisuuteena (Taylor 2010, 10). Tämä näyttäytyy myös osana elämän merkitys-kategoriaa. Luonnonsuojelu nähdään poikkeuksesta yhteisölliseksi ja henkilökohtaiseksi velvollisuudeksi¹⁸.

Luonto on tässä kategoriassa elämän perusta ja suuren kunnioituksen ja nöyryyden kohde, mutta kahdelle viidestä merkitys elämälle löytyy ympäristöaktiivisuudesta ei niinkään luonnosta. (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Tarve aktivismille nousee luonnon kunnioituksesta ja luonnon itseisarvon suojelusta, mutta merkityksen kokemus nousee ympäristöaktivismista:

“sit myös sen kautta et mä haluun et mun elämällä on jotain merkitystä. Ja mä en oo muun muassa kymmenen vuotisen asiakaspalvelu-uran myötä onnistunut löytämään sitä esimerkiksi työelämästäkään ja mun ajatelma niinkuin semmosest varsin tai et musta varsin semmonen sanoisko perhekeskeinen elämä tuntuu aika etäiseltä vaihtoehdolta ja näin. Sit niinkuin se et mä pyrin löytämään semmosta niinku mun elämälle tarpeellisuutta siitä että mä toimin niinkuin ympäristön puolestapuhujana” - Paatsama

Paatsama vertailee kiinnostavasti ympäristöaktivismista kokemaansa merkitystä työstä tai perheestä saatavaan merkitykseen. Työ ja perhe elämän merkityksenä ja kutsumuksena yhdistyy erityisesti populaaristi luterilaiseen etiikkaan. Kimmo Ketola on tutkinut luterilaisuuden vaikutusta suomalaisten ajatuksiin työstä. Tilastollisella vertailulla Ketola tuli tulokseen, että työn tunteminen kutsumuksena ja elämän johtotähtenä on implisiittisesti luterilaista ajattelua. Nämä ajatukset ovat myös laajasti suomalaisten hyväksymiä: 14% oli täysin samaa mieltä ja 28% jokseenkin samaa mieltä siitä että työ on elämäntehtäväni, ja 17% oli täysin ja 32% jokseenkin samaa mieltä siitä mieltä että työ on kutsumustehtävä. (Ketola 2016, 57-61.) Elämän merkitys ympäristöaktivismissa -kategoriassa korostuu ympäristöaktivismi juuri Ketolan tuomalla tavalla elämän johtotähtenä ja merkityksenä. Ympäristöliikkeen osalta asiaa on pohdittu Suomessa syyllisyyden kautta. Aiemmin esittelemäni Massa näkee protestanttisuuden ja ympäristöliikkeen jakavan kulttuurisen koodin syyllisyyden ja siihen heräämisen kautta. (Massa 2006, 121.) Kiinnostavasti tämä ei

18 Tässä tuodaan esille myös mahdollisuuksia: kaikkien ei ole mahdollista toimia ympäristöystävällisesti yhteiskunnan tai terveyden asettamien rajojen takia. Haastateltujen näkemyksen mukaan yksilöä ei tämän takia tule tuomita vaikka hän ei kykenisi osallistumaan tähän velvoitteeseen (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2)

kuitenkaan noussut esille elämän merkitys -kategoriassa, toisin kuin aiemmassa henki luonnossa -kategoriassa. Päinvastoin, haastatteluissa kyllä nousi esille syyllisyys ja syyllistäminen ympäristöliikkeessä, mutta nämä nähtiin toimimattomina ja vahingoittavina asioina. Oma syyllisyys oli myös vähäistä, sillä haastatellut hyväksyivät omat rajalliset mahdollisuutensa vaikuttaa. (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Ketolan aineistossa esille tuoman johtotähti-ajatuksen samankaltaisuus läheneekin siis omassa aineistossani pikemminkin implisiittistä uskonnollisuutta, ei niinkään luterilaisuutena. On huomioitava, että tämä ei ole myöskään tuntematon ajatus luontouskonnon tutkimuksessa: esimerkiksi Albanese korostaa luontoa rituaalisuuden paikkana ja keskeisenä symbolina ja Taylor toteaa vihreän uskonnossa nähtävän juuri ympäristötoiminnan uskonnollisena velvoitteena (Albanese 1990, 156, Taylor 2010, 10). Uskonnollisuus ja merkitys voikin syntyä suhteessa ympäristötoimintaan, jonka kohteena on luonto.

Suhtautuminen uskontoihin on kahtaanlaista. Yliluonnollinen koetaan pääosin vieraaksi, joskin osa haastatelluista kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon ja osallistuu välillä erilaisiin kirkon rituaaleihin. Kirkkoonkaan kuuluvat ihmiset eivät koe itseään merkittävän uskonnolliseksi, kuten eivät uskontokuntiin kuulumattomat haastatellut. Toisaalta jotkin asiat voidaan identifoida pyhiksi ja jotkin kokemukset hengelliseksi. (Haastattelut 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.) Tämä rinnastuu Taylorin “natural animism”-luokitukseen. Naturalistista animismia määrittelee ajatus elämänvoimista luonnossa, ajatus siitä, että luonnon eri entiteetit ovat persoonallisia, älykkäitä ja itseisiä. Nämä entiteetit eivät kuitenkaan ole henkiä ja niiden olemassaoloon fyysisen ulkomuotonsa ulkopuolella suhtaudutaan skeptisesti. Suhden luontoon on kunnioitava ja eettisten perusteiden säätelemä ja pyrkimyksenä on päästä ymmärrykseen eri luonnonosien kanssa. (Taylor 2010, 14-15.) Samoin elämän merkitys -kategoriassa korostuu yhteyden tunteminen eri luonnon osien kanssa ja jokaisen yksilön arvostaminen. Suhde luontoon on myös pitkälti eettisten perusteiden säätelemää ja se vaikuttaa myös kaikilla muilla elämän osa-alueilla.

5.3. Ei-uskonnollinen luontosuhde

Tarkastellessa luontouskontoa viimeinen kategoriani, ei-uskonnollinen luontosuhde, erottuu nimensä mukaisesti selkeästi ei-luontouskontona. Rituaalisuus on vähäistä tai olematonta,

uskonnollista kieltä ei käytetä ja se koetaan osin vieraaksi ja kokemuksellinen ulottuvuus on vähäistä, eikä se sisällä uskonnolliseksi luokiteltavia kokemuksia. Opilliset asiat ovat monasti kuitenkin yhtäläisiä: itseisarvo, keskinäisriippuvuus ja tiedepohjaisuus korostuvat. Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoria on koostettu kolmen haastattelun pohjalta, joista jokainen kuului eri järjestöön: Greenpeaceen, Luonto-Liittoon ja Suomen luonnonsuojeluliittoon. Ympäristöaktivismi oli monipuolista: mielenosoituksiin osallistumista, leirien ja retkien pitämistä, hallitus- ja työryhmä työtä. Ympäristöystävällisyys näkyy arjessa vaihtelevasti: se koetaan osaksi arjen kulutusvalintoja ja liikkumisvalintoja osassa asioita, mutta ei ole jatkuvasti läsnä. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.)

Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa luonnossa olo kuuluu läheisesti ympäristötoiminnan osaksi ja tämän harrastuksen ulkopuolella ei luontoon tule paljon mentyä:

“Kyllä sitä väliajoin jopa ihan omilla kotinurkilla, betonibrutalismin itä-Pasilassa kyl löytyy metsiä ja puita ja sillä tavallaa, ja sit välillä vähän kiipeilen puissa, huomaa et on parkour-liikuntaharrastus, jossa liikutaan luonnollisesti, käytännöllisesti paikasta toiseen, kiipeillään, hypitään, möngitään. [...] Mutta harvemmin kyllä, en oo leirejä kummemmin kauheen pitkiä aikoja” - Koivu

Luontoon ei myöskään koeta aiemmista kategorioista poiketen kaipuuta. Luonnossa olo tuodaan esille muun sosiaalisen toiminnan kaltaisena ystävien näkemisenä ja kiinnostuksen kohteisiin perehtymisenä. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Luonnossa olo ei näyttäydy rituaalin määritelmän mukaisesti erilleen asetettuna toimintana, joka luo maailmalle merkitystä. Myöskään muu toiminta, esimerkiksi ympäristöaktivismi, ei näyttäydy tämän määritelmän mukaisesti. (kts. Luku 3.2.2., Turner 1991 (1977), 94-96, 102-103.) Kategoriassa ei myöskään tullut esille toimintaa, joka olisi verrattavissa siihen rituaaliseen toimintaan, mitä Taylor, Gould, Albanese tai muut luontouskontoa tutkineet ovat tuoneet esille (kts luku 5.1., luku 5.2., Taylor 2010, 110, 269 n30, Gottlieb 2008, 174-176, Gould 2005, 68). Toisin kuin aiemmissa kategorioissa ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa luonto kuuluu elämään muun toiminnan oheisena, eikä siihen liity sosiaalista erityisyyttä tai elämän merkityksen kokemusta.

Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa luonnon eri osa-alueita ei arvoita erilaisiksi, eikä tiettyjä paikkoja tai luontoalueita nosteta erityisiksi:

“No minusta, minulle kaikki on yhtä tärkeitä että ois kuitenkin tää tiedolliseen kun en mä koe että se, no se on niin valtoimenaan se ekologisuus siinä, että ei oo syytä pistää jollekin osa-alueelle enemmän arvoa, mutta toki joku ilmasto ja vesi, siinä on niin paljon elämää ja se on yhteydessä ihmisen elämiin, ne juo sitä ja hengittää niin ne on niinkuin tärkeimmät kuitenkin” - Koivu

Luonto ei näyttäytykään pyhänä (erilleen asetettuna, transendenssiin tai elämän merkitykseen liittyvänä) määritelmän mukaisesti eikä luontoa myöskään koeta pyhänä henkilöiden omassa kielenkäytössä (kts. Luku 3.2.1., Durkheim 1980 (1912), 55-59). Kysyttäessä onko jokin pyhää, kääntyy vastaukset pyhän määritelmään ja sen uskonnollisuuden toteamiseen. Uskonnollinen kieli ei ole osa haastateltujen sanavalikoimaa luonnosta ja ympäristöaktiivisuudesta puhuttaessa myöskään muissa kohdin. Tästä huolimatta haastatelluista kaksi kolmesta koki olevansa uskonnollisia tai kuuluvansa uskontokuntaan. He eivät kuitenkaan kokeneet uskontonsa vaikuttavan heidän ympäristöaktiivisuuteensa tai heidän käsityksiinsä luonnosta. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Toisin kuin luontouskonnossa, luonnossa olo ei näyttäytynyt henkisyyden kokemisen paikaksi eikä linkittynyt rituaalisuuteen (vrt. esim. Taylor 2010, 13-14, 176, Albanese 1990, 156, 200, Gould 2005, 64, 70). Uskonto erottautuu haastatelluille erillisenä elämänalueena, jonne kuuluu tietyt asiat (esimerkiksi elämän taitteen rituaalit kuten häät ja hautajaiset). Sikäli voidaan ajatella, että kategorian henkilöt näkevät uskonnon hyvin durkheimilaisittain jaettuna jyrkästi pyhään ja profaaniin. Kiinnostavaa on tarkastella kuinka luonnon pyhittäminen tai pyhittämättömyys vaikuttaa suhtautumiseen luonnon käyttöarvoon. Kuten myöhemmin esitän, luonto nähdään sekä luontouskoisessa että ei-uskonnollisessa kategorioissa samankaltaisesti (itseisarvoisena, keskinäisriippuvaisena, kunnioitettavana). Tästä huolimatta luonnonsuojelu näkyi ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa muita kategorioita vähemmän arjen kulutusvalinnoissa (esimerkiksi kasvissyönnissä). Yksi kolmesta myös koki taistelun ilmastonmuutosta vastaan turhaksi ja keskittyisi enemmän ihmisen sopeuttamistoimiin. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Onkin mahdollista että luontoon suhtaudutaan enemmän käyttötavarana kun siihen ei liity pyhittämistä. Havainnon (luontouskonnon vaikutuksen ympäristöystävälliseen käytökseen) vahvistaminen vaatii kuitenkin laajempaa tutkimusta.

Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa joko ei vietetä aikaa luonnossa merkittävästi eikä sinne koeta kaipuuta tai sitten luonnossa vietetään aikaa harrastustoiminnan kautta

merkittäviäkin määriä, mutta luonnossa olo koetaan sosiaalisena ja mahdollisesti tiedollisena pyrkimyksenä. Luontokokemuksiin ei liity oman pienuuden tai yhteenkuuluvuuden tunteita:

“Ehkä se vaikuttaa kun mä oon niin paljon kosmologiasta innostunut, tästä luonnon suurimmasta osa-alueesta ja sillä tavalla sitten siihen on niin pienestä asti tottunut niihin asioihin, niihin faktoihin, että ne on niin luonnollinen osa, että siinä jos jossain ihmisille tulee sellainen pienuuden tunne, kun mä oon niin pienestä asti siihen tottunut, et mä aina ihmettelen kun ihmiset kokee tunnemaailman et on pieni. Et okei joo, ollaanhan me fyysisesti pieniä, mut en mä tunne sitä sillä tavalla kun se on ollut aina tiedossa, niin sitä ei oo, se ei oo sillein kohtautanut sillä tavalla. Mut onhan siellä muuten ihmeellisiä juttuja” - Koivu

Myös luonnon rauhoittava vaikutus ymmärretään tieteen kautta, ei niinkään koeta.

Ympäristötoiminnalle merkillisenä nähdään tiedon saaminen ja tiedollinen kiinnostus luontoa ja elämää kohtaan, ei niinkään luontokokemukset. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Tämä on kiinnostavaa koska ympäristöarvojen ja -kasvatuksen tutkimuksessa luontokokemukset on todettu merkittäviksi ympäristöystävällisen toiminnassa. Tällöin huomio kiinnitetään erityisesti siihen, miten luontokokemukset edistävät yhteyden tuntemista luontoon – luonto ja ihmiset nähdään yhteiseksi yhteisöksi (Dutcher et. al. 2007, 478-479, 486-489). Toisaalta vaikka tiedonsaanti korostui vastauksissa, nousi vastauksissa myös yksittäisiä kokemuksia erityisesti tapauksissa jossa jonkun asian on nähty olevan väärin, esimerkiksi tuotantoeläinten olojen:

“sit se et eläimet niinkuni kärsii, kärsii kaikessa tollasessa tuotannossa. [...] Ehkä se on kun on nähnyt tosiaan et mitä ne joutuu kokemaan kokemaan tiloilla ja tolleensa. Pikku hiljaa on herännyt siihen et ei kenenkään pitäis joutua kokemaan tollasta” - Paju

Kokemukset tuhosta nousivat merkittävästi esille läpi haastattelujen. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Kategoriassa luonto mielletäänkin osaksi ihmisyyhteisöä, ei pelkästään ihmiselämän mahdollistajana vaan myös jatkuvana osana, yhteisönä jota myös puolustaa huolimatta siitä, että luontokokemusten ja -yhteyden merkitystä ei huomata.

On myös mahdollista että kokemuksen vaikutusta ei tunnisteta, vaan omaa tarinaa osataan kertoa vain tiedonsaannin kautta. Tämän voi nähdä osana tiedepohjaisuutta ja ilmiönä nykyisessä ympäristöliikkeessä, jossa tieteellisyyden painottaminen on osa strategiaa

(Konttinen 1999, 211-212). Sikäli keskustelussa oli samanlaisia painoja kuin aiempien kategorioiden kanssa, mutta ilman tarvetta puolustaa omia vähemmistöksi näkemiään näkökantoja. Enemmänkin kategoriassa tuli esille muiden mahdollisen fanaattisuuden ja uskonnollisuuden kritisointi ja etäännyttäminen itsestä ja ympäristöliikkeestä:

“mä kutsun fundamentalisteiksi, ääriuskovaisiksi ja sitten meidän nimikristittyjen välillä. Eli me toimitaan niin radikaalisti eri ajattelun välillä että siitä syntyy väistämättä riitoja ja kaiken näköistä, ja yks esimerkki tästä ääriajattelusta, jota mä en voi, ja suurin osa meidän yhdistyksessä mitkä on aktiiveja, ei noudata.[...] Vaikka satais lunta, tuiskuais, myrskyäis, niin tää ääriaktiivi, vaikka hän pääsisi tällä samalla autolla, niin hän ei tule. Hän ei tule autokyytiin. Hän käyttää ekologisinta tapaa matkustaa. Ja tää ääriajattelu on haitallista tän tyyppisessä yhdistyksessä jossa suurin osa on niin sanottuja nimikristittyjä. Ei voi elää sillä lailla.” -Tuomi

Uskonto näyttäytykin negatiivisena kun se liitettiin ympäristöliikkeeseen. Uskonnollisuudeksi hahmotettiin “äärikäyttäytyminen” ja sen vaatiminen muilta, mikä koettiin etäännyttäväksi. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Kuten aiemmin todettu, haastatellut kokivat oman uskonnollisuuden olevan täysin erossa luontosuhteestaan eivätkä nähneet uskonnollisen kielen olevan paikallaan luonnosta puhuttaessa. Voidaan nähdä, että selkeä jako pyhään ja profaaniin koetaan tarpeelliseksi myös muiden toimesta. Toisaalta kyseessä on aiempien kategorioiden tavoin keskustelu siitä, mikä on sopivaa ja uskottavaa ympäristöliikkeelle.

Luonto näyttäytyy ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa elämän mahdollistajana. Tämä tarkoittaa sitä, että ympäristöongelmat ovat ensisijaisia ongelmia, ne ovat ratkaisuiltaan polttavimpia:

“monesti se kuitenkin lähtee sieltä ympäristöasioista, et jos ei piitata ympäristöstä, niin sitten siitä niinkuin tulee hyvin johdannaisena kaikki muut ongelmat.” - Paju

Tämän lisäksi luontoon liitetään kunnioitusta, jonka tulisi näkyä myös ihmiskunnan käytöksessä. Kaksi kolmesta ei kuitenkaan näe ympäristösuojelua suoraan henkilökohtaisena tai kaikkia koskevana velvollisuutena, vaikka samalla hahmottavat sen olevan sitä monelle ympäristöliikkeessä. Luonnolla ja sen kaikilla osilla on itseisarvo ja luonto nähdään keskinäisriippuvaiseksi. Suhdetta luontoon rakennetaan tieteellisen tiedon kautta, vedoten eri näkemyksissä (esimerkiksi kysyttäessä keskinäisriippuvuutta) tiedeyhteisön konsensukseen ja

vetäytyen vastaamasta, jos tietoa siitä mitä “tiede sanoo” ei ole (esimerkiksi kysyttäessä tietoisuudesta kasveilla). (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.) Luonto mielletäänkin samanlaisena kuin mitä aiemmissa kategorioissa. Samat asiat kuin mitä luontouskonnon osalta nostetaan esille nousevat esille myös tässä kategoriassa: itseisarvo, keskinäisriippuvuus, tiedepohjaisuus. Aiemmista poiketen luonnon- tai ympäristönsuojelua ei koeta velvollisuudeksi, aihe jonka esimerkiksi Taylor näkee merkittävänä luontouskonnotte. (vrt. Taylor 2010, 10, 13.) Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa ei kuitenkaan esiinny luonnon pyhittämistä, ritualisointia tai merkityksen hakemista luonnosta. Katteoria onkin esimerkki ympäristötoiminnasta, jossa luontoon tai ympäristötoimintaan ei liitetä uskonnollisuutta. Onkin tärkeää huomata, että vaikka joillain ympäristötoimijoilla luontoon liittyy uskonnollinen suhtautuminen, ei kaikki toimijat tai toiminta itsessään ole uskonnollista (vrt. Nelson 2010, Benthall 2008).

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelin tässä tutkimuksessa haastattemieni pääkaupunkiseutulaisten ympäristön parissa toimivien vapaaehtoisten luontosuhdetta. Tutkimus pyrki selvittämään millainen on haastateltujen luontosuhde ja onko tämä käsiteltävissä luontouskontona. Luontouskonnotlla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan luontokeskeistä tapaa tuottaa merkitystä elämälleen ja maailmalle, tavalla jossa merkitys ammennetaan luonnosta tai sen puolesta toimimisesta. Määrittelyni on rakennettu aiempien luontouskontoa tutkineiden ja termiä kehittäneiden määritelmistä (Albanese 1990, Taylor 2010, Gould 2005, Gottlieb 2008, Benthall 2006, Nelson 2010). Luontouskontoon liittyy myös tiedepohjainen maailmankuva, luonnon näkeminen kunnioittavaa huolenpitoa vaativana ja itseisarvoisena sekä ympäristöystävällisen käyttäytymisen näkeminen uskonnollisena velvollisuutena. Tämän lisäksi siiheen liittyy usein luonnon arvottaminen pyhäksi sekä rituaalista toimintaa¹⁹. (kts luku 3.1..)

Aineistoni koostuu yhdentoista ihmisen teemahaastattelusta. Sisällönanalyysin avulla jaoin aineistoni kolmeen kategoriaan: henki luonnossa, luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä ja ei-uskonnollinen luontosuhde (kts luku 2.2. ja luku 5.). Näistä kaksi

19 Pyhän määritelmästä katso luku 3.2.1. ja rituaalin määritelmästä katso luku 3.2.2,

ensimmäistä on mielletävissä luontouskontona ja niihin kuuluu haastatelluista yhteensä kahdeksan ihmistä. Viimeinen erottuu kahdesta muusta selkeästi ei-uskonnollisena.

Henki luonnossa -kategoriassa luonto näyttäytyy sielullisena tai jonkinlaisen hengen asuttamana. Luontoon suhtaudutaan kaivaten ja siellä olo koetaan rauhoittavana. Kategoriassa luonto hahmottuu pyhänä Durkheimin määritelmän mukaisesti: pyhyys sijoittuu erityisesti koskemattomaan luontoon ja siihen liitetään transendenssi ja elämän merkitys. Osa myös itse määrittää luonnon pyhäksi. Luonnossa olo näyttäytyy kategoriassa ritualisoituna: aiemmat sosiaaliset todellisuudet sulavat luonnossa ja oma elämä merkillistyy ja suhteutuu. Luonto on kategoriassa itseisarvoista ja keskinäisriippuvaista. Suhteessa korostetaan tieteen merkitystä, jonka lisäksi luonnossa hahmotetaan myös kotielementtejä ja sielueläimiä: luonnon osia, joihin koetaan erityistä läheisyyttä. Ympäristötoiminta nähdään velvollisuutena ja pakkona luonnon kärsimyksen ja tuhon edessä. (kts luku 5.1.)

Luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä -kategoriassa luonto ei ole sielullista, mutta on yhtäläillä pyhää. Toisin kuin henki luonnossa -kategoriassa, luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä -kategoriassa koskematon luonto tai luonnonsuojelualueet kokonaisuudessaan eivät näyttäyty pyhänä. Luonto nähdään tasa-arvoisena riippumatta siitä, kuinka paljon ihminen on siihen vaikuttanut. Pyhyys hahmottuu kaikkialla luonnossa, mutta erityisesti henkilökohtaisesti merkittävissä luontokohteissa. Luonto on eriytetty osa elämästä, siellä olo saa muun elämän asettumaan paikoilleen ja pyhyiden määritelmän mukaisesti luonto myös merkityksellistää elämää. Huomattavaa on myös, ettei ihmisten tuoma muutos, kuten metsien hakkuu, vähennä paikan pyhyttä, vaikka aiheuttaakin surua ja vihaiisuutta. Luontoa ei kuitenkaan itse määrittellä pyhäksi. Rituaalisuus näyttäytyy aiemman kategorian tapaisesti luonnossa: luonnossa aiemmat sosiaaliset todellisuudet menettää asemansa ja elämään tulee merkitystä. Rituaalisuus on myös yhteisöllistä ja se johtaa ja vahvistaa ympäristöystävällistä toimintaa. Tämän lisäksi rituaalisuutta on myös ympäristövalinnoissa, kuten pyöräilyssä. Luonto on itseisarvoista, keskinäisriippuvaista ja sitä lähestytään tieteellisen tiedon kautta. Luontoon tulee suhtautua kunnioituksella ja nöyryydellä. Ihmisellä nähdään olevan velvollisuus luontoa kohtaan, joka toteutetaan ympäristöystävällisen ja kunnioittavan toiminnan kautta. (kts luku 5.2..)

Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa luonto ei hahmotu pyhänä eikä siihen liity rituaalisuutta. Aiempien kategorioiden tavoin luonto nähdään itseisarvoisena ja

keskinäisriippuvaisena ja tieteen merkitystä luontosuhteelle painotetaan. Luonnonsuojelua ei koeta velvollisuudeksi, mutta luontoa kohtaan tulisi silti toimia kunnioittavasti. Uskontoon luonnonsuojelun kontekstissa suhtaudutaan negatiivisesti. Tästä huolimatta kaksi kolmesta koki olevansa uskonnollisia, mutta samalla kokien ettei uskonto vaikuta heidän käsityksiinsä luonnosta. (kts luku 5.3..)

Osa aineistostani on siis selkeästi tulkittavissa luontouskonnoksi: luontokeskeiseksi tavaksi tuottaa merkitystä elämälleen ja maailmalle, jossa merkitys ammennetaan luonnosta tai sen puolesta toimimisesta. Näissä henki luonnossa - ja luonto/ympäristöaktivismi elämän merkityksenä -kategorioissa luontouskontoon liittyy määritelmän mukaisesti luonnon näkeminen kunnioittavaa huolenpitoa vaativana, pyhänä ja itseisarvoisena, jonka lisäksi luontosuhteeseen liittyy luonnon ritualisointi, ympäristöystävällisen käyttäytymisen näkeminen uskonnollisena velvollisuutena sekä maailmankuvan tiedepohjaisuus. Kuvailamani luontouskonto eroaa kuitenkin tietyissä kohdin Yhdysvalloissa ja muualla englanninkielisessä maailmassa tehdyistä havainnoista. Yksi merkittäviä eroavaisuuksia on uskonnollisen kielenkäytön vähäisyys. Erityisesti Snyder ja Sanford (Snyder 2007, Sanford 2007) tuovat esille kirjavan kristinuskosta ja aasialaisista uskonnoista lainatun terminologian käytön luontokokemusten yhteydessä. Joskin erityisesti henki luonnossa -kategorian henkilöt käyttivät sanoja kuten pyhä, kääntyminen, hengellinen ja uskonnollinen, ei näiden sanojen käyttö ollut runsasta tai läpi haastattelun merkittävää. Toinen merkittävä ero on, että tutkimuksessani ei noussut esille selkeitä kirjoittajia tai elokuvia, jotka nähtäisiin tiennäyttäjinä luontosuhteelle, pyhinä tai elämää muuttavina tavalla, jota esimerkiksi Taylor kuvaa (Taylor 2010, 34). Tästä huolimatta joitain yksittäisiä teoksia mainittiin ja useampi haastateltu mainitsi pitävänsä luontodokumenttien katselemisesta (Haastattelut 10112016/2, 19112016, 25112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2). Tämän kaltaisten erojen voi katsoa johtuvan kulttuurien ja yhteiskuntien eroavaisuuksista ja toisaalta myös rajatusta aineistosta ja metodologian eroavaisuuksista. Retorinen tai diskursiivinen ote luontouskonnon tutkimiseen onkin tarpeellinen myös Suomessa. Luontouskonnon tutkimuksen lisääntyessä, myös vertaileva ote tulee mahdolliseksi: miten eri yhteiskunnat ja kulttuurit vaikuttavat globaaliksi miellettyyn luontouskontoon.

Tällä tutkimuksella osallistun myös luontouskonto-käsitteen kehittämiseen. Tutkimuksen vallitsevista virroista (uskonto, henkisyys, parauskonnollisuus) päädyin käsittelemään luontouskontoa uskontona (kts tarkemmin luku 3.1.). Keskustelu uskonnosta nousi esille

myös haastatteluissa. Uskontoa määriteltiin rituaalitoiminnan, eristyneisyyden ja yliluonnollisen kautta. Osa henki luonnossa -kategorian haastatelluista näki itsensä myös henkisinä. Tästä huolimatta luontouskonto oli heille myös hyvin yhteisöllistä ja siihen liittyi voimakas tulevan ja myös maailmanlopun odotus. Näin ollen henki luonnossa -kategorian uskonnollisuutta ei voi nähdä täysin yksilöön suuntautuneena tai tähän hetkeen keskittyneenä. Monasti myös auktoriteetti luontoon ja pyhään liittyvässä tiedossa oli itsen ulkopuolella, sinä mikä miellettiin tieteenä. On myös huomattava, että elämän merkitys -kategorian haastatellut eivät identifioineet itseään henkiseksi. Elämän merkitys -kategoriaan ei myöskään sovi aiemman kategorian kaltaisesti elämän henkisyyspiirteet kuten auktoriteetin henkilökohtaisuus ja dualistinen itsekäsitys. (vrt. Woodhead & Heelas 2000, 15, 110-111, 117.) Aineistoni sopiikin kokonaisuudessaan paremmin luontouskonto-käsitteeseen kuin elämän henkisyys - tai luontohenkisyys-käsitteisiin. Henkisyys on kuitenkin osa haastattemieni henkilöiden elämää ja sikäli myös tärkeä ottaa huomioon.

Luontouskonto on analyttinen väline, joka kuvaa monipuolista ilmiötä, jonka sisään mahtuu niin uususkonnollisiksi, traditionaalisiin uskontoihin kuin uskonottomiksi itsensä luokittelevia ihmisiä. Paraususkonnollisuus, implisiittinen uskonnollisuus ja uskonnonkaltaisuus ovat termejä, jotka pyrkivät kuvamaan ilmiötä, jotka ovat kuin uskontoja, mutta joista puuttuu jokin uskonnon osa (Benthall 2008, 11, Taylor 2010, 155-157, 177). Käsitteissä hämäräksi jää usein se, mikä lopulta tekee uskonnosta todella uskonnon. Koska käsittelen ilmiötä, jossa ihmiset eivät itse välttämättä miellä itseään uskonnollisiksi, koin tarvetta käyttää käsitettä, joka jättäisi tilaa tälle: kyseessä on uskonnonkaltaisen ilmiön, koska siihen osallistuvat ihmiset eivät itse välttämättä miellä sitä uskonnoksi. Tutkimuksessa on kuitenkin tärkeää tehdä ero tutkijan ja tutkittavien käsitteiden välillä. Kansanomainen käsitys uskonnosta, esimerkiksi tyypillinen yliluonnolliseen uskomiseen, ei ole suoraan yhtenevä käsitteen tutkimuksellisten sisältöjen kanssa, vaikka myös tutkimus voi lähteä kansanomaisesta käsityksestä tai sitä vastaavasta määritelmästä. Uskonto on myös analyttinen käsite, joka on erityisen kuuluisa vaikeasta rajautuvaisuudestaan. Osa uskonnoista, jotka ovat populaarissa keskustelussa sinetöineet uskonto-asemansa, ovat myös ongelmallisia uskonnon tarkoissa rajauksissa. (Benthall, 2008, 8-9.) Essentialisoiva lähestyminen ei olekaan toimiva. Merkityksellisempää on tarkastella onko uskonto toimiva käsite tarkasteltavan ilmiön analysointiin. Luontouskonto on relevantti käsite, sillä se kuvaa onnistuneesti kasvavaa joukkoa ihmisiä, jotka rakentavat maailmaa, arvopohjaa sille ja suhdetta siihen elämälleen merkitystä luovalla tavalla luonto keskiössä.

Ympäristöpolitiikan tutkimuksessa luontouskonnon tutkimus on osa arjen ympäristöpolitiikan tutkimusta. Arjen ympäristöpolitiikan tutkimus pyrkii syventymään kulttuurin pohjavirtoihin ja muutoksen mahdollisuuksiin. Se keskittyy tarkastelemaan paikallista ja arkielämän tasoja ja hahmottamaan mitä ihmiset ajattelevat ympäristöstä ja miten he merkityksellistävät elämäänsä. (Massa 2006, 220-221.) Luontouskonto käsitteenä pyrkii tarkastelemaan sitä, miten ihmiset merkityksellistävät luontoa ja elämäänsä suhteessa luontoon. Luontouskontoon liittyy halu toimia ympäristön puolesta eri tavoin ja myös tutkimuksessa tämän tarkastelu on jatkuvasti läsnä. Muutos ihmisen uskonnollisuudessa ja uskonnollisen suhteen motivoimassa toiminnassa tulisi olla relevantti tarkastelun kohde myös arjen ympäristöpolitiikan tutkimuksessa.

Metodologiselta puolelta luontouskonnon tutkimus tarvitsee vahvempaa etnografista otetta. Haastattelututkimuksellani jo monipuolistan luontouskonnon tutkimusta metodologisesti, mutta erityisesti rituaalisuutta tutkittaessa vahvempi kenttäpainotus olisi tervetullutta. Myös omassa tutkimuksessani jäin kaipaamaan havainto- tai esimerkiksi päiväkirja-aineistoa rituaalisuuden tutkimisen tueksi. Tämä olisi mahdollistanut luokittelevamman ja rikkaamman suhtautumisen rituaalisuuteen. Vielä tutkittavaksi jää esimerkiksi Rappaportin (Rappaport 1999, 24-37) painottama rituaalisuuden toistuva luonne ja tähän linkittyvä yhtäläinen sisältö. Mahdollista olisi myös tarkastella millaisia erilaisia rituaaleja luontouskontoon kuuluu: siirtymärituaaleja, yksityisiä rituaaleja, vuodenaikoihin sidottuja rituaaleja jne. Luontouskonnon tutkimuksessa rituaalisuus onkin sikäli ollut toissijaisessa asemassa, että rituaali nähdään merkittäväksi osaksi luontouskontoa ja sen määritelmää, mutta itse rituaaleihin, niiden kuvaukseen ja analyysiin keskitytään tutkimuksessa vähäisenlaisesti. Toisaalta tämä on ymmärrettävää, sillä luontouskonto käsitteenä etsii vielä vakiintumista ja sen kehittäessä on tehtävää tutkimukselle. Rituaali kulkee tässä auttavana käsitteenä, ei niinkään pääsisältönä.

Tutkimukseni on ensimmäinen joka tarkastelee luontouskontoa Suomessa. Myöskään pohjoismaissa tätä ei ole tarkasteltu Bråkenhielmin tutkimusta lukuunottamatta, jossa siinäkin ei analyttisenä terminä käytetty luontouskontoa vaan kansalaisuskontoa (Bråkenhielm 2013). Tulevalle tutkimukselle tärkeää on laajentaa näkökulmaa käsittämään luontouskontoa eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Tulevan tutkimuksen tulisi paitsi kerätä uutta haastattelu- ja etnografista aineistoa, myös tarkastella Suomessa merkittävien

ympäristövaikuttajien tuotoksia. Näihin kuuluu muun muassa ympäristöjärjestöjen kampanjamateriaali, näkyvien ympäristökeskutelijoiden kuten Pentti Linkolan ja Risto Isomäen tekstejä sekä laajoja joukkoja saavuttavat luontodokumenttisarjat kuten Avara Luonto.

Henki luonnossa ja luonto/ympäristöaktiivisuus elämän merkityksenä -kategorioissa omat ympäristöjärjestöt koettiin arvoiltaan ja toimintatavoiltaan omia arvoja vastaaviksi (Haastattelut 9112016, 101112016/1, 16112016/1, 101112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.1)²⁰. Luontosuhteen kehitys suhteessa ympäristöjärjestöihin onkin kiinnostava tutkimuksen kohde. Sen akuuttiudesta uskontotieteen kentällä kertoo myös ympäristöjärjestöjen kampanjoiden pyrkimys ojentua kohti uskonnollista väestöä, josta esimerkkinä voi mainita Suomen luonnonsuojeluliiton osallistumisen Suomen evankelis-luterilainen kirkon järjestämään ekopaastoon toisena järjestäjänä sekä WWF-Suomen tekemä mainos luomakunnan²¹ suojelusta pääkaupunkiseuden seurakuntalehti Kirkkoon ja kaupunkiin (<http://www.ekopaasto.fi/>, Kirkko ja kaupunki 3.10.2017, 14B). Tämän suhteen mahdollista on myös vertaileva tutkimus, jossa tarkastellaan ympäristöjärjestöjen viestintää ja ympäristöaktiivien näkemyksiä haastattelututkimuksen keinoin. Luontouskonnon tutkimiseen haastattelun keinoin tämä tutkimus antaa pohjaa kysymyspatteriston luomiselle. Erityisesti kysymykset ympäristöaktiivismin ja luonnon merkityksestä henkilölle sekä kysymykset luontokokemuksista osoittautuivat suurimmassa osassa haastatteluista hedelmällisiksi keskusteluiksi, jotka mahdollistivat myös muiden teemojen käsittelyn. Luontouskonnon tutkimukselle toimivan painopisteen tulisi olla tekemisen ja kokemisen tutkimuksessa. Tulevissa tutkimuksissa tulisi myös vähentää luonnon määrittelyyn liittyviä kysymyksiä. Parannuskohteena on myös muiden ympäristötoimijoiden merkityksen vaikutuksen kartoittaminen – haastatteluissani ihmisten oli vaikeaa nimetä luontosuhteelleen merkittäviä kirjoja tai elokuvia; asiaa olisikin voinut olla helpompi lähestyä keskustelemalla eri aktiivisista toimijoista Suomessa.

20 Ei-uskonnollinen luontosuhde -kategoriassa omiin ympäristöjärjestöihin oltiin tyytyväisiä ja niiden toiminta koettiin oikeaksi, mutta näihin päädyttiin toimimaan tyypillisemmin ystävän tai jonkin muun ihmisen pyynnön kautta ja toiminnassa nähtiin tärkeäksi sosiaalisuus ja järjestötoiminta, eikä järjestön arvomaailmaa tuotu samalla tavalla esille. (Haastattelut 25112016, 8122016, 15122016/1.)

21 Luonnon ja maailman kutsuminen luomakunnaksi viittaa tilanhoitaja-etiikkana tunnettuun telogogiseen näkemykseen. Tilanhoitajaetiikassa kristinusko nähdään ympäristöystävällisenä, sillä Jumalan tulkitaan asettaneen ihmisen huolehtimaan ja varjelemaa luontoa; ekologiset ongelmat ovat merkki ihmisen syntisyydestä (Pesonen 1999, 17-19).

Joskaan luontouskonto ei ole ollut osa suomalaista tutkimusta aiemmin, on luterilaisuuden vaikutus ympäristöliikkeeseen nostettu esille (Massa 2006, 121). Tämä nousi myös esille tutkimuksessani (kts luku 5.2.), mutta ei syyllisyyden kautta, mitä aiemmin on tuotu esille (Massa 2006, 121, vrt myös Nelson 2010). Implisiittinen luterilaisuus ympäristöliikkellä onkin yksi kiinnostava jatkotutkimuskohde. Tällöin tarkastelua vaati myös tarkempaa perehtymistä implisiittisen luterilaisuuden määrittelyyn ja ideoiden leviämiseen kulttuureissa.

Tutkimuksessani nousi myös eri kategorioissa havaittava erilainen suhtautuminen ympäristöystävälliseen käytökseen henkilökohtaisessa elämässä: luonto/ympäristöaktivismi elämän merkityksenä -kategorian henkilöt kertoivat käyttävänsä merkittävän osan ajastaan ympäristöaktivismiin ja ympäristöarvot olivat myös merkittävä osa arjen kulutus- ja liikkumisvalintoja, henki luonnossa -kategoriassa aikaa ei kulunut yhtä paljon ympäristöaktivismiin, mutta ympäristöarvot näkyivät arjen kulutusvalinnoissa ja ei-uskonnollisessa luontosuhteessa käytetty aika ja vaikutus kulutusvalintoihin kerrottiin vähäiseksi tai vaihtelevaksi (Haastattelut 9112016, 10112016/1, 16112016/1, 10112016/2, 16112016/2, 19112016, 15122016/2/1, 15122016/2/2.1, 5112016, 8122016, 15122016/1). Tutkimuksessani olisi siis osin nähtävissä Taylorin väite siitä, että luontouskonto lisää ympäristöystävällistä käytöstä (Taylor 2010, 176). Tutkimukseni ei kuitenkaan ole määrällinen eikä sisällä pitkän ajan havaintoja toteutuneista liikunta- ja kulutusvalinnoista. Taylorin väitteen todentaminen tarvitseekin siis erilaista ja aineistoltaan laajempaa tutkimusta. Tähän toivottavasti tuleva tutkimus myös tarttuu, tuoden uskontoekologian työkalupakin osaksi ympäristöpolitiikan keskustelua ajattelun ja teon kuilusta (kts Kollmuss & Ageymann 2002, 239-240).

7. BIBLIOGRAFIA JA LÄHDEVIITTEET

Lähteet

- Haastattelu 9.11.2016 "Halava". Tekijän hallussa, Helsinki.
- Haastattelu 10.11.2016, 1 "Pihlaja". Tekijän hallussa, Helsinki.
- Haastattelu 10.11.2016, 2 "Paatsama". Tekijän hallussa, Helsinki.
- Haastattelu 16.11.2016, 1 "Raita". Tekijän hallussa, Helsinki.

Haastattelu 16.11.2016, 2 "Mänty". Tekijän hallussa, Helsinki.
 Haastattelu 19.11.2016 "Kuusi". Tekijän hallussa, Helsinki.
 Haastattelu 25.11.2016 "Paju". Tekijän hallussa, Helsinki.
 Haastattelu 8.12.2016 "Koivu". Tekijän hallussa, Helsinki.
 Haastattelu 15.12.2016, 1 "Tuomi". Tekijän hallussa, Helsinki.
 Haastattelu 15.12.2016, 2 "Vaahtera" ja "Lehmus". Tekijän hallussa, Helsinki.

Kirjallisuus

- Aaltonen, Tarja, Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa
 2005 *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Helsinki : Vastapaino.
- Albanese, Catherine L.
 1990 *Nature Religion in America. From the Algonkian Indians to the New Age*. Chicago : The University of Chicago Press.
- Bell, Catherine
 2009 (1992) *Ritual Theory, Ritual Practice*. Oxford : Oxford University Press.
- Benthall, Jonathan
 2008 *Returning to Religion : Why a Secular Age is Haunted by Faith*. London : I.B.Tauris.
- Berry, Evan
 2013 Religious Environmentalism and Environmental Religion in America. *Religion Compass* 7(10), 454-468.
- Bramwell, Anna
 1989 *Ecology in the 20th Century. A History*. New Haven : Yale University Press.
- Bråkenhielm, Carl Reinhold
 2013 Environmentalism as Civil Religion: The Swedish Case. Christoph Jedan (toim.) *Constellations of Value. European Perspectives on the Intersections of Religion, Politics and Society*. Berlin : Lit. 49-66.
- Chidester, David.
 1987 *Patterns of Action: Religion and Ethics in a Comparative Perspective*. Belmont : Wadsworth.
- Chidester, David ja Linenthal, Edward T.
 1995 Introduction. Chidester & Linenthal (toim.) *American Sacred Space*. Bloomington & Indianapolis : Indiana University Press. 1-42.
- Davidsson Bremborg, Anna

2011 Interviewing. Stausberg, Michael & Engler, Steven et al. (toim.) *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Abingdon : Routledge. 310-322.

Deflem, Mathieu

1991 Ritual, Anti-Structure and Religion: A Discussion on Victor Turner's Processual Symbolic Analysis. *Journal for the Scientific Study of Religion* 30 (1), 1-25.

Durkheim, Emile

1980 (1912) Uskontoelämän alkeismuodot : australialainen toteemijärjestelmä. Seppo Randell (käänt.) *Les formes élémentaires de la vie religieuse : le système totemique en Australie*. Helsinki : Tammi.

Dutcher, Daniel D. Finley, James C. , Luloff A.E., Buttolph Johnson, Janet

2007 Connectivity with Nature as a Measure of Environmental Values. *Environment and Behavior* 39 (4), 474-493.

Ekopaasto

Ekopaaston etusivu. <http://www.ekopaasto.fi/>. Katsottu 18.11.2017.

Farrell, Justin

2011 Book Review. Robert H. Nelson. The New Holy Wars: Economic Religion versus Environmental Religion in Contemporary America. *Journal for the Scientific Study of Religion* 50(3), 632-633.

Gennep, Arnold van

1960(1909) *Rites of Passage*. Chicago : University of Chicago Press.

Gottlieb, Roger S.

2006 *A Greener Faith. Religious Environmentalism and Our Planet's Future*. Oxford : Oxford University Press.

Gould, Rebecca Kneale

2005 *At Home in Nature : Modern Homesteading and Spiritual Practice in America*. Berkley : University of California Press.

Greenpeace

Greenpeace Helsinki -facebook sivut.

https://www.facebook.com/pg/greenpeacehelsinki/posts/?ref=page_internal. Katsottu 22.3.2017.

Kampanjat. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/kampanjat/>. Katsottu

22.11.2017.

Vapaaehtoiset. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/vapaaehtoiset/>. Katsottu

22.11.2017.

Greenpeacen rahoitus.

<http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Greenpeacen-rahoitus/>. Katsottu 22.11.2017.

Toimintatavat. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/toimintatavat/>.

Katsottu 22.11.2017.

Rakenne ja hallinto. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/Rakenne-ja-hallinto/>. Katsottu 22.11.2017.

Henkilöstö. <http://www.greenpeace.org/finland/fi/greenpeace/henkilosto/>.
Katsottu 22.11.2017.

Heelas, Paul ja Woodhead, Linda
2005 *The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Cornwall : Blackwell.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena
2008 *Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

IPCC
2014 *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. Geneva : IPCC.

Kamppinen, Matti
1999 *Yli-inhimilliset pelitoverit. Ympäristö- ja teknologia-asenteiden uskonnollisuus*. Kirjassa *Uskonnon luonto. Ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa* (toim. Heikki Pesonen). Jyväskylä : Atena. 217-228.

Ketola Kimmo, Hytönen Maarit , Salminen Veli-Matti, Sohlberg Jussi, Sorsa Leena
2016 *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kuopio : Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Ketola, Tarja
2005 *Suomen luonnonsuojeluliitto yhteiskunnallisena vaikuttajana. Aatteen paloa historiasta nykypäivään*. Ilvonen, Anne ja Fields, Marion (toim.) *Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta*. Helsinki : Opintotoiminnan keskusliitto. 53-67.

Kollmuss, Anja & Agyeman, Julian
2002 *Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?*. *Environmental Education Research* 8(3), 239-260.

Konttinen, Esa
1999 *Ympäristökansalaisuuden kyläsepat*. Jyväskylä : SoPhi, Jyväskylän yliopisto.

Laine, Marja
1992 *Suomen Greenpeace aktivistien elämäkatsomus*. Helsinki : Helsingin yliopisto Pro Gradu.

Lehtinen, Ari Aukusti
2006 *‘Green waves’ and globalisation: A Nordic view on environmental justice*. *Norsk Geografisk Tidsskrift* 60, 46-56.

Leikola, Anto
2008 *Luonnonsuojelun tulo Suomeen. Suomen Luonnonsuojeluliitto (toim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki : WSOY. 34-41.

Luonto-Liitto

- Luonto-Liitto. <http://www.luontoliitto.fi/luontoliitto>. Katsottu 22.3.2017.
 Toiminta. <http://www.luontoliitto.fi/toiminta>. Katsottu 22.11.2017.
 Toimintasuunnitelma 2017.
<http://www.luontoliitto.fi/luontoliitto/toisu/Toimintasuunnitelma2017.pdf>. Katsottu 22.11.2017.
- Luonto-Liiton Uudenmaan piiri
 Lup-esittely. <http://www.luppi.fi/yhdistys/lup-esittely/>. Katsottu 22.11.2017.
- Massa, Ilmo
 2006 Perheen elämäntavan muutos ja arjen ympäristöpolitiikka. Massa, Ilmo & Ahonen, Sanna (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Helsinki : Gaudeamus. 104-121.
- Massa, Ilmo ja Ahonen, Sanna (toim.)
 2006 *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Helsinki : Gaudeamus.
- Massa, Ilmo ja Ahonen, Sanna
 2006 Arkielämän ympäristöpolitiikan näköaloja. *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Helsinki : Gaudeamus. 220-225.
- Maan ystävät
 Helsinki. <http://www.maanystavat.fi/ryhmat/helsinki>. Katsottu 22.11.2017.
 Toiminta. <http://www.maanystavat.fi/toiminta>. Katsottu 22.11.2017.
 Talous. <http://www.maanystavat.fi/talous>. Katsottu 22.11.2017.
 Keinot ja periaatteet. <http://www.maanystavat.fi/keinot-ja-periaatteet>. Katsottu 22.11.2017.
 Tietoa maan ystäväistä. <http://www.maanystavat.fi/tietoa-maan-ystavista>. Katsottu 22.11.2017.
- Määttä, Kaarina
 2006 Vihreä sukupolvi uuden elämäntavan airueena Suomessa. Ilmo Massa & Sanna Ahonen (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikkaa*. Helsinki : Gaudeamus. 138-153.
- Nasr, Seyyed Hossein
 1990 (1964) *An Introduction to Islamic Cosmological Doctrines: Conceptions of Nature and Methods Used for its Study by the Ikhwān al-Ṣafā', al-Bīrūnī, and Ibn Sīnā*. Cambridge : Belknap.
 1968 *Encounter of Man and Nature: The Spiritual Crisis of Modern Man*. London : Allen & Unwin.
- Nelson, Chad & Woods, Jr, Robert H.
 2011 Content Analysis. Stausberg, Michael & Engler, Steven et al. (toim.) *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Abingdon : Routledge. 109-121.
- Nelson, Robert H.
 2010 *The new holy wars : economic religion vs. environmental religion in contemporary America*. University Park : Pennsylvania State University Press.
- Niensted, Sirje

1997 Ympäristöpolitiikan alku. Ympäristösuojelun tulo Suomen valtakunnalliseen politiikkaan 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Turku : Turun yliopisto.

NordicByNature

Nature Awareness & Nature Education.

<https://www.nordicbynature.net/courses/nature-awareness-nature-education/> . Katsottu 19.11.2017

Oittinen, Vesa

1993 Ekokriisi ja moraalinen eliitti: piirteitä Pentti Linkolan ajattelun kehityksessä. Jouko Jokisalo ja Kari Väyrynen (toim.) *Ympäristökysymysten yhteiskunnallisia ja eettisiä näkökulmia*. Oulu : Oulun yliopisto. 171-191.

Pesonen, Heikki

1999 Kristinusko ja ympäristökriisin "syylliset". *Uskonnon luonto. Ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa*. Jyväskylä : Atena.

2004 *Vihertyvä kirkko : Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana*. Helsinki : Suomen tiedeseura.

Pesonen, Heikki (toim.)

1999 *Uskonnon luonto. Ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa*. Jyväskylä : Atena.

Rannikko, Pentti

1996 Local Environmental Conflicts and the Change in Environmental Consciousness. *Acta Sociologica* 39, 57-72.

Rappaport, Roy A.

1999 *Ritual and Religion in the Making of Humanity*. Cambridge : Cambridge University Press.

Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa

2005 Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Aaltonen, Tarja, Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Helsinki : Vastapaino. 22-56.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna

2006 KvaliMOTV - menetelmä-opetuksen tietovaranto [pdf-verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Katsottu 27.11.2017.

Sakaranaho, Tuula

2001 Uskontotieteen kohtaustapa. Retorisen tutkimuksen tavat ja mahdollisuudet. Tuula Sakaranaho (toim.) *Retorinen tutkimus uskontotieteessä*. Helsinki : Uskontotieteen laitos. 6-27.

Sanford, Whitney A.

2007 Pinned on Karma Rock. Whitewater Kayaking as Religious Experience. *Journal of the American Academy of Religion* 75(4), 875-895.

- Smith, Jonathan Z.
1987 *To Take Place*. Chicago and London : The University Chicago Press.
- Snyder, Samuel
2007 New Streams of Religion. Fly Fishing as Lived, Religion of Nature. *Journal of the American Academy of Religion* 75(4), 896-922.
- Stausberg, Michael & Engler, Steven et al.
2011 *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Abingdon : Routledge.
- Suomen Luonnonsuojeluliitto
2008 *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki : WSOY.
Tietoa. <http://www.sll.fi/jarjesto/tietoa>. Katsottu 22.11.2017.
Organisaatio. <http://www.sll.fi/jarjesto/organisaatio>, Katsottu 22.11.2017.
Varainhankinta. <http://www.sll.fi/jarjesto/varainhankinta>. Katsottu 22.11.2017.
Helsingin luonnonsuojeluyhdistys. <http://www.sll.fi/uusimaa/helsy/helsy>.
Katsottu 22.11.2017.
Tule mukaan. <http://www.sll.fi/uusimaa/helsy/tulemukaan>. Katsottu 22.11.2017.
- Taylor, Bron
2001a Earth and Nature-Based Spirituality (Part I): From Deep Ecology to Radical Environmentalism. *Religion* 31(2), 175-193.
2001b Earth and Nature-Based Spirituality (Part II): From Earth First! and Bioregionalism to Scientific Paganism and the New Age. *Religion* 31(3), 225-245.
2010 *Dark Green Religion. Nature Spirituality and the Planetary Future*. Berkeley : University of California Press.
- Telkänranta, Helena
2008 Uusia ratkaisuja uusiin ongelmiin. Suomen Luonnonsuojeluliitto (toim.) *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki : WSOY. 50-55.
- Tiittula, Liisa ja Ruusuvuori, Johanna
2005 Johdanto. Aaltonen, Tarja, Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Helsinki : Vastapaino. 1-26.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli
2009 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki : Tammi.
- Turner, Victor.
1991(1969) *The Ritual Process. Structure and Anti-Structure*. New York : Cornell University Press.
1974 Liminal to liminoid in play, flow, and ritual: An essay in comparative symbology. *Rice University Studies* 60(3), 53-92.
- Utriainen, Terhi ja Pesonen, Heikki
2012 Religious Women and the Sacrality of Nature in Modern Finland: Two Cases. Gothoni, René (toim.) *Religious Experience North and South*. Oxford : Peter Lang.
- Zaleha, Bernard Daley

2013 Book review Robert H. Nelson. The New Holy Wars: Economic Religion versus Environmental Religion in Contemporary America. *Environmental Ethics* 35(1), 119-122.

White, Lynn Jr
1967 The Historical Roots of Our Ecologic Crisis. *Science* 155 (3767), 1203-1207.

Woodhead, Linda ja Heelas, Paul
2000 *Religion in Modern Times. An Interpretive Anthology*. Oxford : Blackwell.

WWF-Suomi
2017 Mainos. *Kirkko ja kaupunki* 3.10.2017. 14B.

8. LIITTEET

Haastattelukutsu

Hei,

olisitko kiinnostunut tulemaan haastateltavaksi pro gradu -työhön?

Etsin haastateltavia tutkimukseeni, joka tarkastelee ympäristöaktivistien luontosuhdetta. Tutkimus rakentaa kuvaa siitä, millainen luontoyhteys haastateltavilla on ja miten he näkevät itsensä ja toimensa olevan suhteessa luontoon. Olen kiinnostunut siitä, millaiseksi haastateltavat kokevat luonnon, mikä merkitys luonnolla on heidän elämässään ja siitä, miten he merkityksellistävät maailman. Haastattelen ympäristöaktivisteja, sillä lähtökohtani on sen tarkastelussa, mikä saa ihmiset ylittämään ympäristöpolitiikan suuren ongelman: ympäristöystävällisen ajattelun ja teon kuilun.

Jos voit osallistua haastatteluun, ota minuun yhteyttä sähköpostitse osoitteeseen: anna.lindfors@helsinki.fi. Haastattelu kestää puolesta tunnista tuntiin ja paikkana voi olla esimerkiksi Helsingin yliopiston kirjasto. Kerron mielelläni lisää tutkimuksestani. Pro gradu -työni ohjaajana toimii yliopistolehtori Heikki Pesonen (heikki.pesonen@helsinki.fi).

Ystävällisin terveisin,
Anna Lindfors
Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta, uskontotiede
anna.lindfors@helsinki.fi
0503715749

Haastattelun teemat

Taustatieto: missä toimii ja miten, milloin aloittanut

Teemat:

- Tie luonnonsuojelijaksi
 - miten päätyi järjestöönsä vapaaehtoiseksi
 - miksi juuri siihen järjestöön
 - mikä motivoi luonnonsuojeluun ennen ja nyt
 - lapsuuden luontokokemukset
 - onko jokin tietty henkilö tai teos vaikuttanut ympäristöaktivismiin
- Kokemukset luonnossa
 - viettääkö aikaa luonnossa/ miten ja miksi viettää aikaa luonnossa
 - tekeekö aina jotain tiettyä, rituaalista
 - miltä luonnossa tuntuu/ luontokokemukset
 - onko henkisiä luontokokemuksia? Oman pienuuden tai universumiin sulamisen kokemuksia?
 - suhde eläimiin/eri luonnon osiin (järviin, kiviin, kasveihin, puihin)
 - miten ympäristöaktivismi ja luonto näkyvät arjessa
- Mitä on luonto
 - luonto-käsite: mikä on luontoa, mikä on ihmisen suhteen siihen
 - miksi suojelun tarpeinen
 - onko suojelu velvollisuus
 - onko luonto itseisarvoista
 - entä pyhää
 - onko eläimillä ja kasveilla tietoisuus, millainen
 - mikä merkitys ympäristöaktivismilla on sinulle
 - (liittyykö/tarviiko ympäristönsuojelu jonkinlaisen vakaumuksen)

taustatieto: uskonto